UNIVERZITET SINGIDUNUM

DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

-MASTER RAD-

Računovodstvene politike u funkciji kvalitetnijeg finansijskog izveštavanja o prihodima

-Metodologija društvenih istraživanja - Prof. dr Milan Miljević

-Finansijsko izveštavanje i poslovno odlučivanje - Prof.dr Goranka Knežević

-Marketing menadžment - Prof. dr Slobodan Unković, emeritus

-Strategijski i operativni menadžment - Prof. dr Miroslav Lutovac

Mentor: Student:

Prof. dr Goranka Knežević Marija Dunjić 401416/2012

Beograd, 2014.

S A D R Ž AJ

1. UVOD 4
   1.1. Predmet istraživanja 4
   1.2. Ciljevi istraživanja 5
   1.3. Hipoteze istraživanja 5
   1.4. Metode istraživanja 6
2. Pojam i značaj računovodstvenih politika 9
   2.1. Računovodstvene politike u skaladu sa MSFI/MRS 9
      2.1.1. Oblast računovodstvenih politika i procena reguliše MRS 8 - Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i grešake 10
   2.2. Izbor i primena računovodstvenih politika 10
   2.3. Doslednost u izboru i primeni računovodstvenih politika 11
   2.4. Promene računovodtvenih politika 11
   2.5. Primena promenjenih računovodstvenih politika 12
   2.6. Obelodanjivanja u vezi sa promenama računovodstvenih politka 12
   2.7. Računovodstvene procene 13
   2.8. Računovodstvene greške 13
3. Finansijski izveštaji 15
4. Prihodi 17
   4.1. Primene i efekti priznavanja računovodstvenih politika MRS 18 – Prihodi 17
   4.2. Merenje prihoda 17
   4.3. Priznavanje prihoda 17
      4.3.1. Priznavanje prihoda od prodaje proizvoda i robe u skladu sa MRS 18 – Prihodi 18
      4.3.2. Priznavanje prihoda od pruženih usluga u skladu sa MRS 18 - Prihodi 20
   4.4. Obelodanjivanje 20
5. Prihodi od prodaje usluga i proizvoda 21
   5.1. Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu 21
6. Primena i efekti računovodstvenih poltika MRS 11 – Ugovor o izgradnji 23
7. Računovodstvene politike propisane MRS 17 – Lizing 24
   7.1. Delokrug Standarda 24
   7.2. Klasifikacija lizinga 25
   7.3. Finansijki lizing 25
   7.4. Lizing u finansijskim izveštajima korisnika lizinga – Finansijski lizing 27
   7.5. Poslovni lizing 28
   7.6. Obelodanjivanje 28

7.7. Zakon o finansijskom regulisanju 29
8. Računovodstvene politike propisane MRS 20 – Računovodstveno obuhvatanje državnih dodeljivanja i obelodanjivanja državne pomoći 30
8.1. Delokrug Standarda 30
8.2. Državna davanja 30
8.2.1. Priznavanje državnih davanja 30
8.2.2. Vrednovanje nenovčanih državnih davanja 32
8.2.3. Prikazivanje državnih davanja 32
8.2.4. Otplata (vraćanje) državnih davanja 33
8.3. Državna pomoć koja nema oblik državnog davanja 33
8.4. Obelodanjivanje 33
9. Računovodstvene politike propisane MRS 21 – Učinci promena kurseva razmene stranih valuta 34
9.1. Delokrug Standarda 34
9.2. Transakcije u stranoj valuti 34
9.2.1. Početno priznavanje transakcija u stranoj valuti 35
9.2.2. Izveštavanje na prvi i sledće datume bilansa 35
9.3. Priznavanje kursnih razlika 35
9.4. Obelodanjivanja 36
10. Računovodstvene politike u skladu sa MRS 28 – Ulaganja u pridružena društva 38
10.1. Delokrug Standarda 38
11. Računovodstvene poltike propisane MRS 39 – Finansijki instrumenti: Priznavanje i merenje 41
11.1. Delokrug Standarda 41
1. Specijalni bilansi 44
1.1. Bilansi osnivanja 44
1.2. Bilans pravne promene 45
1.3. Bilans fuzije 46
1.4. Bilans saniranja 46
1.5. Bilans razdvajanja 47
1.6. Likvidacioni bilans 47
1.7. Bilans likvidnosti 48
1.8. Stečajni bilans 48
1.9. Bilans poravnanja 49
2. Napomene 50
Koridori Srbije 53
Delatnost i osnovni podaci 53

Napomene Koridori Srbije 54
Prihodi od prodaje 54
Ostali poslovni prihodi 54
Finansijski prihodi 54
Ostali prihodi 54
Azvirt Ogranak Beograd 55
Opšte informacije 55
Priznavanje prihoda 56
Poslovni prihodi 57
Finansijski prihodi 57
Upoređivanje ostvarenih rezultata kompanija „Koridori" i „Azvirt" 57
Profitabilnost preduzeća "Koridori" i "Azvirt" 58
Neto poslovna margina 58
Bruto poslovna margina 59
Stopa prinosa na kapital 59
Stopa prinosa na imovinu 59
Telenor 60
Osnovne informacije 60
PRIHODI OD PRODAJE 62
FINANSIJSKI PRIHODI 63
OSTALI PRIHODI 64
Vip mobile 65
Osnovne informacije 65
Prihodi 65
PRIHODI OD PRODAJE I OSTALI POSLOVNI PRIHODI 66
FINANSIJSKI PRIHODI 66
OSTALI PRIHODI 67
Upoređivanje ostvarenih rezultata kompanija „Telenor" i „Vip" 67
Profitabilnost preduzeća "Telenor" i "VIP" 67
Neto poslovna margina 68
Bruto poslovna margina 68
Stopa prinosa na kapital 68
Stopa prinosa na imovinu 68
Nestle 70
Osnivanje i delatnost 70
Osnova za sastavljanje i prikazivanje finansijskih izveštaja 70

Izjava o usklađenost 70
Prihodi 71
POSLOVNI PRIHODI 72
OSTALI POSLOVNI PRIHODI 72
FINANSIJSKI PRIHODI 73
OSTALI PRIHODI 73
FRIKOM 74
Opšte informacije 74
Osnove za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izveštaja 74
Pregled značajnih računovodstvenih politika 74
PRIHODI OD PRODAJE 75
OSTALI POSLOVNI PRIHODI 75
FINANSIJSKI PRIHODI 75
OSTALI PRIHODI 76
Upoređivanje ostvarenih rezultata kompanija „Nestle“ i „Frikom“ 76
Profitabilnost preduzeća “Nestle” i “Frikom” 77
Neto poslovna margina 78
Bruto poslovna margina 78
Stopa prinosa na kapital 78
Stopa prinosa na imovinu 78
Zaključak 80
Literatura 82
Izvori sa interneta 83

1. UVOD

Računovodstvene politike predstavljaju osnovu računovodstvenog sistema svakog pravnog lica. One predstavljaju interni akt svakog pravnog lica i primenjuju se prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja koji su namenjeni njihovim, kako eksternim tako i internim korisnicima.

Izabrane računovodstvene politike treba da budu kvalitetne, da obezbeđuju informacije koje su relavantne za donošenje odluke od strane ekonomskih korisnika finansijskih izveštaja i pouzdane tako da pružaju vernu sliku finansijskog položaja, rezultata i poslovanja.

Računovodstvene politike su specifični principi, osnove, pravila i prakse koje pravna lica primenjuju prilikom sastavljanja i prezentacije svojih finansijskih izveštaja.

Finansijski izveštaji preduzeća predstavljaju neophodan i najvažniji izvor informacija potrebnih za donošenje poslovnih odluka. Oni su nezaobilazan instrument za polaganje računa, pravilnu alokaciju resursa, oporezivanje i za raspodelu dobiti. Ispravnost odluka korisnika zavisi od kvaliteta informacija koje su sadržane u finansijskim izveštajima.

Sprovođenjem poslovne politike na nivou cele godine, poslovni plan koji se usvaja na kraju tekuće za narednu godinu, kroz niz kratkoročnih planova preduzeće teži ostvarenju plana koje je planirao. Osnovni cilj koji teži jeste povećanje dobiti, profita. Izveštaji iz kojih možemo utvrditi kako je preduzeće poslovalo u toku poslovne godine su bilans stanja, bilans uspeha, izveštaji o tokovima gotovine i izveštaji o promenama na kapitalu.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja jesu računovodstvene politike u funkciji kvalitetnijeg finansijskog izveštavanja.

Uprava preduzeća preko finansijskih izveštaja komunicira sa javnošću, u većoj ili manjoj meri je izražen njen interes da slika finansijskog položaja i uspešnosti preduzeća bude prilagođena njenim poslovno političkim ciljevima. Računovodstvene politike i procene preduzeća svakako predstavljaju deo ukupne bilansne politike preduzeća i u oderđenoj meri jesu u funkciji ostvarenja njenih ciljeva. Za bilansiranje svake računovodstevne pozicije preduzeće ima svoju računovodstvenu politiku.

Upravljanje računovodstvenim politikama je od velikog značaja jer utiče na finansijske izveštaje. Izveštaji stvaraju određenu “sliku” preduzeća koja utiče na stejkholdere. Ukoliko slika nije realna, odluke koje su zasnovane na osnovu nje mogu biti pogrešne, a posledice negativne po tržište i same stejkholdere.

1.2. Ciljevi istraživanja

Cilj ovog rada je da razradom navedene teme doprinesemo što boljem razumevanju finansijskih izveštaja kako bi na širem društvenom planu potpomogli obezbeđivanju pouzdane osnove za donošenje poslovnih odluka od strane korisnika finansijskih izveštaja.

Naučni: Opis svih uticaja računovodstvenih politika na finansijske izveštaje.

Društveni:

- Da rezultati preduzeća budu što kvalitetniji u poslovanju preduzeća.
- Da se stejkholderima u Srbiji ukaže na značaj poznavanja računovodstvenih politika i njihovih posledica pri poslovnom odlučivanju.

Sastavni deo Međunarodnog standarda finansijskog izveštavanja i Međunodnih računovodstvenih standarda je i Okvir za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izveštaja (u daljem tekstu Okvir). U njemu se kao četiri glavne karakteristike navode: razumljivost, relevantnost, pouzdanost i uporedivost. Na osnovu uporedivosti korisnici finansijskih izveštaja treba da budu u mogućnosti da uporede finansijske izveštaje pravnog lica kako bi utvrdili trendove u njegovoj finansijskoj poziciji i performansama.Važan element uporedivosti je informisanost korisnika o primenjenim računovodstvenim politikama upotrebljenim za sastavljanje finansijskih izveštaja pravnog lica.

1.3. Hipoteze istraživanja

Opšta:

- Uticaji računovodstvenih politika determinisani su privrednim, ekonomskim, finansijskim sistemima.

Posebne:

- Računovodstvene politike zasnivaju se na nacionalnim računovodstvenim standardima.
- Računovodstvene politike zasnivaju se na međunarodnim računovodstvenim standardima.
- Međunarodni računovodstveni standardi su nepohodan okvir za formiranje računovodstvenih politika, jer predstavljaju zajednički jezik i osnovu za uporedivost različitih praksi na nacionalnom.
- Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja su nephodan okvir za formiranje računovodstveih politka , jer predstavljaju zajednički jezik i osnovu za uporedivost različitih praksi na internacionalnom nivou.
- Ključni factor koji utiče na sliku o performansama preduzeća su specifične računovodstvene politike.
- Neophodno je da stejkholderi poznaju računovodstvene politike, međunarodne standarde i domaće zakone na kojima su zasnovane kako bi doneli ispravne poslovne odluke.

1.4. Metode istraživanja

Prema savremenim teroijsko-empirijskim iskustvima u procesu istraživanja koriste se raznovrsne metode. Metode naučnog rada mogu se klasifikovati i klasifikuju se primenom raznih kriterijuma.

Prema kriterijumu osnovnosti i opštosti postoje osnovne metode koje su istovremeno i opšte.

Osnovne metode su sastavni deo svakog logičkog mišljenja i u osnovi su svih metoda naučnog rada. Njihova osnovnost ih čini opštim. Samim tim što su osnovne metode u osnovi svakog logičkog mišljenja, svakog oblika smislenog mišljenja i saznanja, uključujući i naučno, one su i opšte metode naučnog rada.

U osnovne metode ubrajaju se:

- analiza i sinteza;
- apstricija (apstrahovanje) i konkretizacija;
- specijalizacija i generalizacija;
- dedukcija i indukcija.[1]

Prema preovlađavajućem mišljenju naziv osnovne metode naučno je osnovan, logički konzistentan i odgovara istinskom položaju i ulozi ovih metoda u saznanju uopšte, naučnom saznanju i saznanjima nauke. Dodatak "posebne", koji bi mogao izražavati njihovu posebnost u odnosu na druge metode i na metodske postupke, kao i u međusobnom odnosu, u ovom slučaju, u suprotnosti je sa njihovom bitnom odredbom da su, time što su osnovane, nužno i opšte.

Analiza je rastavljanje predmeta istraživanja na njegove sastavne delove, odnosno na činioce strukture, funkcija, veza i odnosa na određenom prostoru u određenom vremenu.

Rastavljanje može biti: fizičko, duhovno – misaono i kombinovano.

Opšti predmet analize je uvek složena celina. Ta celina ne može imati manje od dva dela koja su međusobno povezana i nalaze se u međusobnim odnosima. Celina i delovi imaju svoju prostornu i vremensku odredbu, svoje kvalitativne i kvantitativne odredbe i svojstva, svoj stav, svoje spoljašnje i unutrašnje odnose i veze, kretanja, promene, svoj sastav, svoje spoljašnje i unutrašnje odnose i veze, kretanja, promene, svoj razvoj.

Prema predmetu istraživanja može se govoriti o:

- potpunoj ili totalnoj
- o parcijalnoj odnosno sekvencijalnoj analizi.

Potpuna ili totalna analiza podrazumeva svestranu analizu svih činilaca predmeta, njegovih svojstava, internih i eksternih odnosa i funkcija u ukupnom vremenu trajanja i ukupnoj rasprosanjenosti tog predmeta. Po pravilu takvi su predmeti veoma retki i relativno ih je teško odrediti.

[1] Miljević, Milan I., Metodologija naučnog rada, Pale, 2007 godine.

Parcijalna ili sekvencijalna analiza obuhvata samo deo, aspect, svojstvo, odredbu, vremensku ili prostornu jedinicu neke celine koja se sama može posmatrati kao uža i nesamostalna celina.

Pod *sintetičkim (sintetizujućim) osnovnim metodama* podrazumevamo i razumevamo one koje se zasnivaju na sintezi, te čiji su metodoski postupci razni oblici primene sinteze odnosno postupka spajanja, pripajanja, povezivanja, objedinjavanja.

Sinteza, po definiciji, je spajanje vise činilaca u jednu celinu. Kao osnovna metoda naučnih saznanja sinteza je shvatanje – saznanje složenih celina preko njihovih pojednih delova, njihovim spajanjem, tj. njihovom stavljanjem u razne moguće odnose i veze.

Sinteza može biti:

- produktivna i
- reproduktivna.

Produktivna sinteza je istovremeno i eksplikativna i genetska, jer pokazuje nastanak određene celine i omogućava saznanje o pravilnosti i zakonitosti u nastajanju i postojanju te celine.

Reproduktivna sinteza je, po pravilu, deskriptivna odnosno pretežno deskriptivna. Kada se ponovo sastavlja celina koja je prethodno rastavljena analizom na delove, stiče se i novo saznanje o mogućnosti potpuno iste ili izmenjene reprodukcije predmetne celine.

U naučnom radu sinteza se pretežno koristi u misaonom obliku, ali se u određenim slučajevima može koristiti i kao misaono – fizička sinteza (prilikom formiranja određenih eksperimentalnih oblika, procedura izvršavanja radnji, komunikacija itd.).

Opštenaučne metode čine drugi deo naučnog metoda kao i da po metodološkoj i široj naučnoj lektiri pod istim se smatraju one metode koje, se kao celine, koriste ili se mogu koristiti za situacije naučnog saznanja u svim naukama i svim naučnim disciplinama. To su:

- Hipotetičko – deduktivna metoda
- Statistička metoda
- Metoda modelovanja
- Aksiomatska metoda
- Analitičko – deduktivna metoda
- Komparativna metoda.

Iz ove lektire proizilazi da se ne mogu sve ove opštenaučne metode podjednako upotrebiti, kao i da se ne upotrebljavaju u svim istraživanjima, da se neke mogu primeniti sasvim samostalno, a da se druge međusobno povezuju i podrazumevaju istovremenst upotrebe, da se neke u nekim naukama mogu koristiti samo izuzetno i uz velike teškoće.

U svakom naučnom istraživanju jedna od opštenaučnih metoda je dominantna, primarna, determinirajuća, druga može da bude istovremena (pararelna), a ostale se podrazumevaju kao delotvorne u skladu sa vrstom istraživanja i svojstvima predmeta istraživanja.

Metode i tehnike prikupljanja podataka su treći deo naučnog metoda. Tehnike istraživanja predstavljaju sistematsko i svrsishodno jedinstvo postupka i instrumenata. Ovaj deo naučnog rada podrazumeva: ocenu, sređivanje, obradu podataka i zaključivanje na osnovu njih. U tom pogledu postoji povezanost i međuzavisnost između metoda prikupljanja i metoda obrade podataka.

Sakupljanje podataka je sistem unapred organizovanih aktivnosti usmeranih na opažanje i evidentiranje odabranih spoljnih manifestacija određene suštine, korišćenjem odgovarajućih naučno verifikovanih metoda, tehnika, instrumenata i postupaka koji odgovaraju svojstvima pojave, predmetu i ciljevima istraživanja i izvorima podataka i obaveštenja.

2. Pojam i značaj računovodstvenih politika

2.1. Računovodstvene politike u skaladu sa MSFI/MRS

Računovodstvene politike (eng. Accounting Policy) podrazumevaju „specifični principi, osnove, konvencije, pravila i prakse koje je preduzeće usvojilo za pripremanje i objavljivanje finansijskih izveštaja."[2]

Računovodstvene politike su specifični principi, osnove, konvencije, pravila i prakse usvojeni od strane rukovodstva privrednog subjekta koje ono koristi u pripremi i prikazivanju finansijskih izveštaja privrednog subjekta.

Računovodstvene politike su interni akt rukovodstva privrednog subjekta i primenjujju se za sastavljanje finansijskih izveštaja za eksterne korisnike.

Rukovodstvo privrednog subjekta je valsnicima kapitala direktno odgovorno za rukovođenje privrednim subjektom, s tim da je ono relativno slobodno i samostalno u donošenju odluka. Za donošenje odluka bitne su im i računovodstvene informacije. Kvalitet finansijskih izveštaja presudno zavisi od kvalitetnog izbora računovodstvenih politika.

Pri izboru i promeni računovodstvenih politika neophodno je pridržavati se sledećih principa:

- Princip opšte odgovornosti
- Princip blagovremenosti
- Princip doslednosti
- Princip ekonomičnosti
- Princip razumljivosti
- Princip sprovodljivosti

Računovodstvene politike su sastvni deo finansijskog izveštaja svake organizacije koja primenjuje MRS/MSFI. Svaki od njih propisuje određena pravila za računovodstveno obuhvatanje i obelodaljivanje transakcija, drugih događaja i okolnosti.

Zbog raznovrsnosti poslovnih transakcija i događaja u praksi preduzeća, nastala je i potreba za realnim i univerzalnim principima njihovog prikazivanja. Poslovni događaji prikazuju se kroz finansijske izveštaje i zbog toga bilo je potrebno da se utvrdi neka vrsta pravila za sastavljanje i prezentovanje izveštaja. Kao posledica ove potrebe i težnje za istinitim i poštenim izveštavanjem (eng. True and fair view), javile su se računovodstvene politike zasnovane na računovodstvenim politikama.

U pripremama i definisanju računovodstvenih politika neophodno je dobro poznavanje sistema MRS i mogućnosti koje daje, kako i učešće svih značajnih organa privrednog društva.

Mendžment treba da definiše i primeni politike koje doprnose da finansijski izveštaji pruže informacije koje su relevantne i pouzdane.

[2] Aćimović Slobodan,et.al. "Ekonomski rečnik", Centar za izdavačku delatnost Ekonomskig fakulteta u Beogradu, 2006, str.625.

2.1.1. Oblast računovodstvenih politika i procena reguliše MRS 8 - Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i grešake

MRS 8 *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i grešake* (u daljem tekstu: Standard) odobren je od strane Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde (ISAB) 2003. godine. Primenjuje se na finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.2005. godine ili kasnije.

Cilj standarda je izveden iz cilja primene *Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja*: jednoobraznost finansijskih izveštaja svih privrednih subjekata. Težnja je da se obezbedi uporedivost finansijskih izveštaja između različitih privrednih subjekata, ali i uporedivost finansijskih izveštaja iz različitih perioda poslovanja jednog privrednog subjekta. Jednoobraznost se, naravno, ne postiže istim izgledom knjigovodstvenih kartica, knjigovodstvenih dokumenata ili knjigovodstvenog softvera, već jednoobraznim načinima procenjivanja i priznavanja bilansnih pozicija, jednoobraznim prikazivanjem finansijskih izveštaja i istim takvim obelodanjivanjem.

Standard se primenjuje:

- *Pri izboru i primeni računovodstvenih politika*
- *Kod računovodstvenog evidentiranja efekata promena računovodstvenih politika*
- *Kod računovodstvenog evidentiranja efekta promena računovodstvenih procena*
- *Pri ispravci grešaka iz prethodnog perioda*[3]

2.2. Izbor i primena računovodstvenih politika

Računovodstvene politike se utvrđuju u skladu sa odgovarajućim standardom ili tumačenjem koje se primenjuje na određenu stavku putem koje se vrši evidencija konkretnog poslovnog događaja. Ukoliko se na određenu transakciju ne primenjuje nijedan konkretan standard niti tumačenje, rukovodstvo preduzeća treba da na osnovu sopstvene procene usvoji i primeni računovodstvenu politiku koja će obezbediti relevantne i pouzdane računovodstvene informacije.

Faktori koji utiču na odabir računovodstvenih politika:

- **Bonusi i kompenzacija.** Bonusi se u najvećem broju slučajeva baziraju na računovodstvenim pozicijama, tj. neto dobitku.
- **Restriktivne klauzule (eng. Debt coventants).** Preduzeća su često uslovljena od strane banke ili drugog zajmodavca, određenim profitom, prodajom, pokazateljima likvidnosti, pa menadžeri biraju politike koje ne narušavaju poslovne uslove.
- **Poverenje finansijskih tržišta i investitora.** Često menadžeri biraju politike koje će u očima investitora stvoriti željenu sliku, da bi privulki kapital.
- **Korporativna kontrola.** U slučaju prijateljskog preuzimanja, kada su menadžeri zainteresovani da ih preuzme određeno preduzeće, često teže da svoje performanse prikažu u što boljem svetlu na osnovu računovodstvenih politika.

[3] Prof.dr Zoran Petrović, "Finansijsko izveštavanje", Univerzitet Singidunum, prvo izdanje, Beograd 2011.godine

- **Zadovoljavajući tretman od strane zakona i države.** Menadžeri se često služe računovodstevnim politikama da bi izbegli pažnju državnih organa, zakonske kazne ili političke troškove.
- **Plaćanje poreza.** Umanjenje dobitaka u tekućem periodu omogućava smanjenje poreza.
- **Konkurentska politika.** Da bi se izbeglo da se prikažu informacije koje su korisne konkurenciji koriste se računovodstvene politike koje to omogućavaju.
- **Reakcije određenih grupa stejkholdera.** Kod postojanja jakih grupa stejkholdera, menadžeri moraju da vode računa o reakcijama ovih grupa.

Prilikom opredeljenja za određene računovodstvene politike, uprava treba da ima u vidu zahteve, smernice standarda i tumačenja koja se bave sličnim pitanjima, kao i kriterijume za priznavanje i koncepte vrednovanja sredstava, obaveza, prihoda i rashoda.

2.3. Doslednost u izboru i primeni računovodstvenih politika

„Pravno lice treba da bude dosledno u izboru i primeni svojih računovodstvenih politika za slične transakcije, događaje i okolnosti, osim ako određeni Standard ili Tumačenje zahteva ili dozvoljava kategorizaciju stavki za koje bi mogle da budu adekvatne različite politike. Ako Standard ili Tumačenje zahteva ili dozvoljava takvu kategorizaciju, odgovarajuća računovodstvena politika treba da bude izabrana i primenjena dosledno na svaku kategorizaciju.“[4]

2.4. Promene računovodtvenih politika

Pitanje promena računovodstvenih politika je značajno jer se njihovom promenom može narušiti uporedivost finansijskih izveštaja privrednog subjekta iz različitih izveštajnih perioda. To bi onemogućilo njihove korisnike da uoče trendove njegovog finansijskog položaja, uspešnosti i tokova gotovine.

Privredni subjekat menja računovodstvenu politiku samo:

- Ako je promena propisana Standardom ili Tumačenjem
- Ako će promena dovesti do toga da finansijski izveštaji pruže pouzdanije i relavantije informacije o efektima transakcija, drugih događaja ili okolnosti na finansijski položaj privrednog subjekta, njegovu uspešnost ili tokove gotovine.

Promenom računovodstvene politike se ne smatra:

- Prihvatanje računovodstvene politike za transakcije, događaje ili okolnosti koji se bitno razlikuju od onih koji su se pojavljivali ranije.
- Usvajanje nove računovodstvene politike za transakcije, događaje ili okolnosti koji se ranije nisu pojavljivali ili su bili beznačajni.

[4] Stojanović R., MRS 8, Računovodstvena politika, Promene računovodstvenih procena i greške, ”Računovodstvo”, Beograd, str.7

2.5. Primena promenjenih računovodstvenih politika

U slučaju dobrovoljne promene računovodstvenih politika standard zahteva njihovu retroaktivnu primenu. Prilagođavanja koja tom prilikom nastaju odražavaju se na dobit ili gubitak tekućeg perioda, a uporedne informacije za prethodne periode se prezentuju kao da su nove računovodstvene politike oduvek primenjivane. Retroaktivan primena računovodstvene politike podrzumeva da preduzeće treba da prilagodi početno stanje svake stavke na koju promena utiče i to za najraniji prezentovani prethodni period. Ovi zahtevi su formulisani iz potrebe da korisnicima finansijskih izveštaja budu pružene informacije koje su uporedive tokom vremena i koje omogućavaju praćenje trendova finasijskog položaja i uspešnosti preduzeća.

2.6. Obelodanjivanja u vezi sa promenama računovodstvenih politka

Kada početna primena nekog MRS/MSFI ima efekat na tekući izveštajini period ili na bilo koji prethodni izveštajni period, ili nije izvodljivo utvrditi iznos korigovanja ili bi promena mogla da ima efekat na buduće periode, privredni subjekat obelodanjuje:

- Naziv konkretnog MRS/MSFI po osnovu kojeg dolazi do promene;
- Ukoliko je to slučaj, da se promena vrši u skladu sa prelaznim odredbama tog MRS/MSFI;
- Prirodu promene računovodstvene politike;
- Kada je izvodljivo, opis prelaznih odredbi;
- Kada je izvodljivo, opis prelaznih odredbi koje mogu imati efekta na buduće periode;
- U slučaju kad je to izvodljivo, za tekuću poslovnu godinu i za svaku prezentovanu prethodnu godinu, iznos korigovanja;
    - Za svaku stavku finansijskih izveštaja na koju je promena uticala;
    - Osnovne i razređene zarade po akciji, ukoliko privredni subjekat primenjuje MRS 33 *Zarade po akciji*;
- U slučaju da je to izvodljivo iznos prilagođavanja koje se odnosi na periode pre onih koji su prezentovani u finansijskim izveštajima;
- U slučaju kada nije moguće izvršiti retroaktivnu primenu promene računovodstvene politike u skladu sa ovim Standardom, okolnosti koje su dovele do takve situacije i opis kako i od kada se primenjuje nova računovodstvena politika.

Kada dobrovoljna promena računovodstvene politike ima efekta na tekuću ili bilo koju prethodnu poslovnu godinu, ili ukoliko ima efekta, ali nije moguće utvrditi iznos korigovanja, ili bi mogla da ima efekat na buduće poslovne godine, privredni subjekat obelodanjuje:

- Prirodu promene računovodstvene politike;
- Razlog zašto primena nove računovodstvene politike pruža pouzdanije informacije;
- Za tekući period i za svaki prikazani prethodni period, ako je to izvodljivo, iznos korigovanja:
    - Za svaku poziciju finansijskih izveštaja na koju je primena računovodstvene politike imala efekta;
    - Za osnovne i razređene zarade po akciji, ako privredni subjekat primenjuje MRS 33 *Zarade po akciji*.

- U slučaju da je to izvodljivo, iznos korigovanja koji se odnosi na periode pre onih koji su prikazivani;
- U slučaju kada nije moguće izvršiti retroaktivnu primenu promene računovodstvene politike i skladu sa ovim Standardom, okolnosti koje su dovele do takve situacije i opis kako i od kada se primenjuje nova računovodstvena politika.

Ako privredni subjekat nije primenio novi MRS/MSFI koji još nisu stupili na snagu (ali je njihova primena prepručena ranije) on treba da obelodani:

- Tu činjenicu,
- Poznate ili razumno procenjene informacije relevantne za procenjivanje mogućeg uticaja koji će primena nekog novog MRS/MSFI imati na njegove finansijske izveštaje u periodu početne primene.

2.7. Računovodstvene procene

Računovodstvena procena predstavlja postupak kojim se vrši procenjivanje visine neke stavke u poslovnoj transakciji ili procenjivanje kriterijuma na osnovu kojih je moguće utvrditi visinu te stavke. U toku poslovanja privrednog subjekta može se javiti potreba za sledećim procenjivanjima:

- Sumljivih i spornih potraživanja;
- Korisnog veka upotrebe sredstava ili očekivanog rasporeda trošenja budućih ekonomskih koristi sadržanih u sredstvima koja se amortizuju;
- Zastarelih zaliha;
- Fer vrednosti finansijskih sredstava ili finansijskih obaveza;
- Obaveza po garancijama.

Na osnovu prethodno navedenog promena računovodstvene procene ne dovodi do retroaktivne promene, tj. nema efekta na finansijske izveštaje iz prethodnog perioda već samo na finansijske izveštaje tekućeg i eventualno narednih perioda.

Promena primenjene osnove za vrednovanje predstavlja promenu računovodstvene politike, a ne promenu računovodstvene procene. Ako je teško da se razlikuje promena računovodstvene politike od promene računovodstvene procene smatra se da je u pitanju promena računovodstvene procene.

Privredni subjekat obelodanjuje prirodu i iznos promene računovodstvene procene koja utiče na tekući izveštajni period ili se očekuje da će uticati na buduće periode kada je procena tog uticaja neizvodljiva.

Ako se iznos uticaja na buduće periode ne obelodanjuje jer ga je neizvodljivo proceniti, privredni subjekat treba da obelodani tu činjenicu.

2.8. Računovodstvene greške

Greške se mogu pojaviti vezano za priznavanje, odmeravanje, prezentaciju ili obelodanjivanje elemanata finansijskih izveštaja. Finansijski izveštaji nisu u skladu sa MSFI ako sadrže bilo materijalno značajne greške bilo beznačajne ili nematerijalne greške koje su naprevljene

namerno, u cilju postizanja određene prezentacije finansijske pozicije, finasijskih performansi i tokova gotovine entiteta. Potencijlne greške tekućeg perioda otkrivene u tome period se ispoljavaju pre nego što finansijski izveštaji budu odobreni za objavljivanje. Materijalno značajne greške se ponekad otkriju tek u kasnijem periodu, i te greške iz prethodnog perioda se ispravljaju u uporednim informacijama prezentovanim u finansijskim izveštajima za taj kasniji period.

Na greške koje nisu materijalno značajne mogu se, ali i ne moraju primenjivati odredebe MRS. Takve greške bi se mogle ispraviti na način koji utiče na rezultat tekuće godine, po osnovu njihovog ispravljanja moglo bi da dodje do priznavanja prihoda ili rashoda u tekućoj poslovnoj godini. Priznati prihodi i rashodi bi mogli da nose oznaku prihodi ili rashodi iz ranijih godina.

3. Finansijski izveštaji

Finansijski izveštaji su skup informacija o finansijskom položaju, uspešnosti, promenama na kapitalu i novčanim tokovima jedne kompanije i predstavljaju funkcionalnu i vremenski zaokruženu celinu poslovnih procesa koji su se dogodili u jednoj kompaniji kao takvi, čine podlogu svake racionalne analize.

Suština definisanja pojma analize finansijskih izveštaja nalazi se u shvatanju da analiza treba da se podvrgne posmatranju, ispitivanju, oceni i formulisanju dijagnoze onih procesa koji su se desili u kompaniji i koji se nalaze sažeti i opredmećeni u okviru finansijskih izveštaja.

Finansijska analiza predstavlja iscrpno ”istraživanje, kvantifikacije, deskripciju i ocenu finansijskog statusa i uspešnosti poslovanja preduzeća.”[5]

Sve aktivnosti jedne kompanije materijalizovane su u sledećim finansijskim izveštajima:

- Bilans stanja;
- Bilans uspeha;
- Izveštaj o tokovima gotovine;
- Izveštaj o promenama na kapitalu.[6]

Poslovne aktivnosti kompanije su opredmećene u bilansu uspeha. Informacije o finansijskom polažaju preduzeća, o njegovoj uspešnosti nalaze se u bilansu uspeha.

Bilans uspeha je finansijski izveštaj na osnovu kojeg korisnici finansijskih izveštaja mogu da steknu uvid u zarađivačku sposobnost preduzeća, kroz obezbeđenje informacija o neto rezutatu, odnosno o dobitku ili gubitku ostvarenom i period na koji se izveštaj odnosi.

Ovakvo informisanje o poslovnom rezultatu je nedovoljno za korisnike finansijskih izveštaja, pa se nameće potreba za dubljim sagledavanjem izvora neto rezultata, a čijim zaključivanjem na kraju perioda dolazimo do bilansa uspeha.[7]

Iz ovoga proizilazi da je bilans uspeha najbitiniji finansijski izveštaj koji ukazuje na profitabilnost preduzeća. On predstavlja izdvojeni deo bilansa stanja u koji se unosi podatak o ostvarenom rezultatu poslovanja koji je utvrđen u bilansu uspeha.

Bilans uspeha je računovodstveni izveštaj u kojem su iskazani ostvareni prihodi i rashodi u određenom obračunskom period. Ovo je periodični izveštaj.

Na računima klase 6 obuhvataju se prihodi, koji se definišu kao uvećanja ekonomskih korsti u toku obračunskog perioda koja nastaju iz redovnih aktivnosti preduzeća, manifestuju se u vidu priliva ili uvećanja imovine, odnosno umanjenja obaveza, što uzorkuje povećanje kapitala.

[5]Stojiljković, dr Milorad, Krstić, dr Jovan, “Finansijska analiza”, Ekonomski fakultet, Niš, 2000. godine, str. 12
[6]Doc.dr Goranka Knežević, ”Analiza finansijskih izveštaja”, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. godine, str. 10
[7]Krstić dr Jovan, “Instrumenti finansijskog računovodstvenog izveštavanja” (pristup ex post I ex ante), Ekonomski fakultet, Niš, 2002. godina, str. 61

Ostvareni prihod se ne iskazuje direktno kao povećanje kapitala, već se prihodi u trenutku nastanka, odnosno prikazivanja, iskazuju na odgovarajućim računima prihoda u okviru ove klase.

Zadatak računovodstva je da na osnovu dokumenata i drugih činjenica, za svaki pojedinačni poslovni događaj prodaje proizvoda, prodaje robe, obavljanja usluga i ustupanja imovine na korišćenje drugima kao i za druge transakcije, na računima prihoda izvrši prikazivanje, odnosno evidentira uvećanje ostvarenog prihoda i kao protivstavku evidentira povećanje imovine ili smanjenje obaveza.

4. Prihodi

Prihod je bruto priliv ekonomskih koristi tokom obračunskog perioda, koji proizilazi iz redovnih aktivnosti privrednog subjekta i koji ima za posledicu povećanje njegovog kapitala, osim povećanja koja se odnose na doprinose vlasnika kapitala (npr. dodatna ulaganja kapitala).

Redovne aktivnosti su sve aktivnosti koje preduzima neki privredni subjekt kao deo svog poslovanja (prodaja proizvoda, roba ili pružanje usluga), kao i aktivnosti koje su sa njima povezane, tj. koje imaju propratni karakter (prodaja stare opereme).

4.1. Primene i efekti priznavanja računovodstvenih politika MRS 18 – Prihodi

Zahtevi i postupci priznavanja prihoda uređeni su prvenstveno putem MRS 18, koji se primenjuju na prihode koji proističu iz redovnih aktivnosti preduzeća.

MRS 18 *Međunarodni računovodstveni standard 18 Prihodi*, u daljem tekstu - Standard, postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.1995. godine ili kasnije.

Standard se primenjuje za računovodstveno obuhvatanje prihoda koji nastaju iz sledećih transakcija i događaja:

- Prodaja robe
- Pružanje usluga
- Korišćenje sredstava privrednog subjekta od strane drugih, čime se ostvaruju prihodi u obliku kamata, tantijema i dividendi.[8]

4.2. Merenje prihoda

Prihod se meri (vrednuje) po bruto fer vrednost primljene naknade ili potraživanja, umanjenoj za date trgovačke popuste i rabate. Rok za umanjenje prihoda koji se umanjuju za te popuste i rabate nije izričito ograničen. Jedino je izvesno da taj rok ne može preći granice jednog obračunskog perioda.

Fer vrednost je iznos za koji se neko sredstvo može razmeniti ili obaveza podmiriti, između dve dobro upoznate i informisane stranke i da se vrednost postiže na slobodnom tržištu.

4.3. Priznavanje prihoda

Prihod se priznaje kada je verovatno da će buduće ekonomske koristi priticati u privredni subjekat i kada se njihov iznos može pouzdano utvrditi.

U praksi se često javljaju dileme oko priznavanja prihoda u vezi sa nekim internim poslovnim događajima, kao što su:

[8]Prof.dr Zoran Petrović, "Računovodstvena regulativa", Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. godina, str. 313

- Preuzimanje gotovog proizvoda sa zaliha i njegovog aktiviranja kao osnovnog sredstva;
- Vršenje interne usluge, npr. transport sopstvenima prevoznim sredstvom kupljenog materijala (vrednost sopstvenog transporta kao deo direktnih zavisnih troškova nabavki).
- Vršenje interne usluge, koje pojedini delovi privrednog subjekta pružaju drugim delovima privrednog subjekta.

Nijedan od navedenih poslovnih događaja ne ispunjava uslove za priznavanje prihoda. Kod ovih poslonih događaja ne dolazi do povećanja vrednosti kapitala privrednog subjekta jer se, za vrednost smanjenja stanja na gotovim proizvodima povećava stanje na osnovnim sredstvima; za vrednost učinjene interne usluge privredni subjekat je morao da načini troškove pa je efekat neutralan sa stanovišta visine sopstvenog kapitala.

Zahtevi i postupci priznavanja ostalih, specifičnih vrsta prihoda uređeni su drugim standardima:

- MRS 11 - Ugovori o izgradnji
- MRS 17 – Lizing
- MRS 20 – Računovodstvo državnih davanja i obelodanjivanje državne pomoći
- MRS 21 – Učinci promena kurseva stranih valuta
- MRS 28 – Računovodstvo ulaganja u pridružena preduzeća
- MRS 39 – Finansijski instrumenti: Priznavanje i odmeravanje
- MRS 41 – Poljoprivreda
- IFRS 4 – Ugovor o osiguranju.[9]

U skladu sa osnovnim načelima MRS 18 - Prihodi, koji se primenjuju prilikom računovodstvenog obuhvatanja prihoda koji nastaju iz redovnih aktivnosti preduzeća (prodaja robe, pružanje usluga i davanje imovine na upotrebu drugima radi stcianja kamate, tantijema ili dividendi), prihodi se priznaju samo kada je verovatno:

- Da će na osnovu određenog poslovnog događaja ili transakcije preduzeće ostvariti ekonomske koristi.
- Da se te ekonomske koristi mogu pouzdano izmeriti.

Pored ova dva osnovna načela za priznavanje prihoda, MRS 18 – Prihodi, sadrži i dodatne uslove za priznavanje prihoda nastalih po osnovu različitih događaja ili transakcija.

4.3.1. Priznavanje prihoda od prodaje proizvoda i robe u skladu sa MRS 18 – Prihodi

Prema odredbama MRS 18, za priznavanje prihoda od prodaje proizvoda i robe moraju biti ispunjeni svi sledeći uslovi:

- Preduzeće je na kupca prenelo značajne rizike i koristi od vlsništva nad robom.
- Preduzeće ne zadržava pravo upravljanja robom u obimu koji je obično povezan sa pravom vlasništva nad robom, kao ni stvarnu kontrolu nad prodatom robom.
- Iznos prihoda može se pouzdano izmeriti.

[9] Savez računovođa i revizora Srbije, "Primena Kontnog okvira u skladu sa MRS/MSFI", Beograd, 2006. godine

- Verovatno je da će se ekonomske koristi vezane za transakciju uliti u preduzeće.
- Troškovi koji su nastali ili troškovi koji će nastati u vezi sa transakcijom mogu se pouzdano izmeriti.

U skladu sa navedenim uslovima preduzeće ne može priznati prihod ukoliko zadrži značajan deo rizika i koristi od vlasništva nad robom. Primeri slučajeva kada preduzeće može zadržati značajne koristi i rizike od vlasništva su:

- Kada preduzeće zadržava obavezu za nezadovoljavajuće izvršenje, koja nije obezbeđena uobičajenim rezervisanjima za garancije.
- Kada je prihod od određene prodaje potencijala, odnosno zavisi od prihoda kupca, od njegove prodaje robe.
- Kada se isporučena roba instalira, a instaliranje čini značajan deo ugovora koji preduzeće još nije završilo.
- Kada kupac ima pravo da poništi kupovinu iz razloga navedenih u ugovoru o prodaji, a preduzeće nije sigurno u verovatnoću takvih povraćaja.

Priznavanje prihoda treba izvršiti samo ukoliko je u vreme prodaje verovatno da će ekonomske koristi povezane sa tom transakcijom uliti u preduzeće. Ukoliko postoji neizvesnost u vezi sa prilivom ekonomske koristi, priznavanje prihoda se odlaže. Ukoliko se pojavi neizvesnost u vezi sa već evidentiranim prihodima, u skladu sa odredbama MRS 18 – Prihodi, ne vrše se korekcije na računu prihoda, već se nenaplativi iznos priznaje i knjiži kao rashod.

Neizvesnost u vezi sa odmeravanjem prihoda takođe može da bude razlog za odlaganje priznavanja prihoda u vreme prodaje proizvoda i robe.

Ako se u vreme prodaje proizvoda i robe ne može pouzdano utvrditi iznos naknade, priznavanje prihoda se odlaže. U tom slučaju, prihodi se priznaju u trenutku kada se iznos naknade može pouzdano utvrditi ili ukoliko postoji garancija da će naknada biti priznata, barem u visini troškova koji se odnose na transakciju, primereno je iskazati prihod u visini troškova koji se mogu nadoknaditi. Ako nije verovatno da će se troškovi nadoknaditi prihod, se ne priznaje, a nastali troškovi se iskazuju kao rashodi.

Priznavanje prihoda prema MRS 18 treba da se odloži kada ne postoji verovatnoća njihove naplate. Ukoliko se neizvesnost naplate javi kasnije u odnosu na momenat, ne treba vršiti korekciju na računu prihoda, već se nenaplativi iznosa knjiži kao rashod.

Razlog za odlaganje priznavanja prihoda mogu da budu i situacije kada se javi verovatnoća značajnih i nepredviđenih povraćaja prodatih proizvoda i robe, na primer, kada se nakon isporuke značajne količine proizvoda ili robe otkriju nedostaci koji daju pravo kupcima na povraćaj. Ukoliko preduzeće proceni da usled ovih nedostataka može doći do značajnih povraćaja prodatih proizvoda ili robe, treba da odloži priznavanje prihoda. Uobičajeno je da se u takvim slučajevima daju određene garancije i tokom perioda trajanja garancije prihodi budu odloženi.

4.3.2. Priznavanje prihoda od pruženih usluga u skladu sa MRS 18 - Prihodi

Prema MRS 18 Prihodi, za iskazivanje prihoda od pružanja usluga, primenjuje se *metod stepena dovršenosti*, prema kome se prihod od pružanja usluga priznaje prema stepenu dovršenosti usluge na datum bilansa stanja, uz ispunjenje uslova da se rezultat transakcije koja uključuje pružanje usluga može pouzdano izmeriti.

Rezultat neke transakcije koja uključuje pružanje usluga, prema odredbama MRS 18, može se pouzdano izmeriti kada su ispunjeni svi sledeći uslovi:

- Iznos prihoda može biti pouzdano izmeren.
- Verovatno je da će se ekonomske koristi vezane za tu transakciju priliti u preduzeće.
- Faza dovršenosti transakcija može se pouzdano izmeriti na datum bilansa stanja.
- Troškovi nastali usled transakcije i troškovi dovršenja transakcije mogu se pouzdano izmeriti.

Stepen dovršenosti usluge može se odrediti različitim metodama. Preduzeće treba da koristi metodu kojom, u zavisnosti od prirode usluge, može pouzdano odrediti stepen izvršenosti usluge. Metodi koji mogu obuhvatiti pregled izvršenog rada, procenat obavljene usluge u odnosu na njenu ukupnu ugovornu vrednost ili udeo nastalih troškova do određenog datuma u procenjenim troškovima usluge.

Ukoliko se rezultat transakcije koja uključuje pružanje usluge ne može pouzdano proceniti, prihod se priznaje samo u visini nastalih troškova za koje se, na osnovu izvršene procene, očekuje da će biti nadoknađeni. Ukoliko se rezultat transakcije ne može pouzdano proceniti i nije verovatno da će nastali troškovi biti nadoknađeni, ne vrši se priznavanje prihoda, a nastali troškovi se iskazuju kao rashod.

4.4. Obelodanjivanje

Privredni subjekat treba da obelodani sledeće:

- Računovodstvene politike usvojene za priznavanje prihoda, uključujući usvojene metode za određivanje stepena dovršenosti transakcija, koje obuhvataju pružanje usluga.
    - Prihodi od prodaje robe priznaju se kada se izvrši prenos vlasništva nad robom, što se obično podudara i sa vremenom isporuke.
    - Prihodi od usluga priznaju se prema stepenu dovršenosti usluga. Procena stepena dovršenosti vrši se na osnovu srazmere nastalih troškova i ukupno projektovanih troškova za vršenje tih usluga.
- Iznos svake značajne kategorije prihoda koji je priznat tokom razdoblja, uključujući prihode koji nastaju iz:
    - Prodaje robe,
    - Pružanja usluga,
    - Kamata,
    - Tantijema,
    - Dividendi,

- Iznos prihoda koji proizilazi iz razmene roba ili usluga uključenih u svaku značajnu kategoriju prihoda.

5. Prihodi od prodaje usluga i proizvoda

Na računima grupe 61 – Prihodi od prodaje proizvoda i usluga, obuhvataju se prihodi od prodaje proizvoda i usluga zavisnim i povezanim pravnim licima i kao i prihodi od prodaje na domaćem i inostranom tržištu.

Ovi prihodi se priznaju i vrednuju u skladu sa MRS 18 i MRS 11, kao i sa drugim relevantnim standardima.

Grupi 61 pripadaju:

610 – Prihodi od prodaje proizvoda i usluga matičnim i zavisnim pravnim licima

611 – Prihodi od prodaje proizvoda i usluga ostalim povezanim pravnim licima

612 – Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu

613 – Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na inostranom tržištu[10]

5.1. Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu

Na računu 612 – Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu, evodentiraju se prihodi ostvareni prodajom proizvoda i usluga na domaćem tržištu.

U okviru grupe 612 evidentiraju se i prihodi ostvareni po osnovu ugovora o izgradnji. Računovodstveno obuhvatanje troškova i prihoda po osnovu ugovora o izgradnji definisano je zahtevima MRS 11 – Ugovori o izgradnji.

Prihodi ostvareni u ovim transakcijama knjiže se u korist računa 612, na teret odgovarajućeg računa gotovine i gotovinskih ekvivalenata (240, 241, 242, 243, 248).

Pravna lica koja imaju sopstvene maloprodajne objekte moraju da vode posebu evidenciju za svaki maloprodajni objekat. Ukoliko pored sopstvenih proizvoda, u maloprodajnom objektu imaju i tuđe proizvode, neophodno je da promet tuđih proizvoda iskazuju posebno, i odvojeno evidentiraju.

U ovoj grupi se nalaze prihodi ostvareni po osnovu ugovora o izgradnji. Računovodstveno obuhvatanje troškova i prihoda po osnovu ugovora o izgradnji definisano je zahtevima MRS 11 – Ugovori o izgradnji.

[10]Savez računovođa i revizora Srbije, "Primena kontnog okvira u skladu sa MRS/MSFI", Beograd 2006. godine

Računovodstvena načela definisana zahtevima MRS 11 – Ugovori o izgradnji su važna zbog sučeljavanja prihoda i rashoda u periodima izvršavanja ugovora o izgradnji, u slučajevima kada se ugovor o izgradnji izvršava tokom više poslovnih godina.

Za raspoređivanje prihoda u poslovnoj godini u kojoj se izvršava ugovor o izgradnji, primenjuje se metod stepena dovršenosti.

Stepen dovršenosti se može utvrđivati na različite načine. U praksi se utvrđuje putem obračuna privremenih situacija u određenom obračunskom periodu.

Privremene situacije odobrava nadzorni organ. Privremene situacije koje se odnose na radove obračunate do 31. decembra datog perioda treba knjigovodstveno evidentirati u tom periodu. Prilikom priznavanja prihoda po privremenim situacijama, izvođač radova treba da vodi računa o nastalim troškovima koji su obuhvaćeni privremenim situacijama.

Sam način utvrđivanja prihoda razlikuje se u zavisnosti da li je u pitanju ugovor sa fiksnom cenom ili ugovor sa naknadnim troškovima. Osnovni uslovi priznavanja prihoda i po jednoj i po drugoj vrsti ugovora su indentični, tj. verovatno će se ekonomske koristi uliti u pravno lice i troškovi se mogu pouzdano utvrditi.

U skladu sa MRS 11, ukoliko je procenjeno da će ukupni troškovi po osnovu ugovora o izgradnji biti veći od ukupnih prihoda po osnovu istog ugovora, očekivani gubitak treba odmah priznati kao rashod, ili ga iskazati na računu rezervisanja za troškove.

6. Primena i efekti računovodstvenih poltika MRS 11 – Ugovor o izgradnji

MRS 11 *Međunarodni računovodstveni standard 11 Ugovor o izgradnji,* u daljem tekstu - Standard, početno je odobren od strane *Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde* (IASB) 1993. godine i postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.1995. godine ili kasnije.

Cilj standarda je propisivanje računovodstvenih postupaka sa prihodima i troškovima koji nastaju u vezi sa ugovorima o izgradnji. Potreba propisivanja ovih postupaka postoji zbog prirode aktivnosti na izgradnji. Naime, one započinju u jednom, a završavaju se u drugom obračunskom periodu. U takvim slučajevima se od računovodstva zahteva da prihode i rashode dodeli onim obračunskim periodima u kojima su i nastali.

MRS 11 se primenjuje kod izvođača radova u njegovom računovodstvu ugovora o izgradnji. Ako je u pitanju građevinska delatnost, MRS je ograničen na tipičnu građevinsku delatnost i ne obuhvata razvoj i serijsku proizvodnju objekata kakva postoji kod fabrika stanova, u kojima se proizvode delovi zgrada od kojih se kasnije sklapaju te zgrade. Standard se primenjuje kako na kratkoročne, tako i na dugoročne ugovore o izgradnji.

Ako se ukupan prihod, istorijski i budući troškovi i stepen izvršenja ugovora o izgradnji mogu kvantitativo odrediti, prihodi i troškovi se priznaju po fazama dovršenosti.

Očekivani gubici se odmah priznaju. Ukoliko se rezultat ugovora o izgradnji ne može pouzdano kvantifikovati, troškove treba tretirati kao rashode, a prihode priznati do iznosa do kog su troškovi nadoknadivi.

Zahtevi za obelodanjivanjem uključuju (za svaki veći ugovor ili grupu ugovora o izgradnji) obelodanjivanje:

- Iznosa priznatih prihoda po osnovu ugovora o izgradnji;
- Metode odrešivanja tog prihoda;
- Metode određivnja stepena dovršenosti;
- Za završene ugovore o izgradnji ukupno nastale troškove, priznate dobitke ili gubitke, primljene avanse;
- Bruto iznosa koji se potražuje od druge ugovorne strane ili strana;
- Bruto izosa koji se duguje drugoj ugovornoj strani.

7. Računovodstvene politike propisane MRS 17 – Lizing

MRS 17 *Međunarodni računvodstveni standard 17 – Lizing*, u daljem tekstu – Standard, odobren je od strane Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde (IASB) u decembru 2003. godine i postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.2005. godine ili kasnije.

Lizing je sporazum po kome davalac lizinga prenosi na korisnika lizinga pravo korišćenja sredstava za dogovoreni vremenski period u zamenu za plaćanje ili niz plaćanja.

Cilj standarda je propisivanje računovodstvenih politika i potrebnih obelodanjivanja kod zakupca – korisnika lizinga i zakupodavca – davaoca lizinga, a u vezi sa poslovima lizinga (finansijskih i operativnih).[11]

7.1. Delokrug Standarda

MRS 17 – Lizing se primenjuje u računovodstvenom obuhvatanju svih lizinga osim:

- Ugovora o lizingu koji se odnosi na istraživanje ili korišćenje minerala, nafte, prirodnog gasa i sličnih neregenertivnih resursa.
- Ugovora o licenacama za predmete kao što su filmovi, video zapisi, predstave, rukopisi, pateneti i autorska prava.

Takođe ovaj Standard se ne primenjuje kao osnova za odmeravanje:

- Nekretnina koje drži korisnik lizinga, a koje se evidentiraju kao investicione nekretnine.
- Investicione nekretnine koje je davalac lizinga obezbedio po osnovu ugovora o poslovnom lizingu.
- Bioloških sredstava koje korisnik lizinga poseduje po osnovu ugovora o finansijskom lizingu.
- Bioloških sredstava koje je davalac lizinga obezbedio po osnovu ugovora o poslovnom lizingu.

Ovaj Standard se primenjuje na ugovore kojima se prenosi pravo na korišćenje sredstava, čak i u slučaju kada se od davaoca lizinga zahtevaju značajne usluge u vezi sa funkcionisanjem i održavanjem sredstava. Ovaj Standard se ne primenjuje na ugovore o uslugama kojima se ne prenosi pravo na korišćenje sredstava sa jedne na drugu ugovornu stranu.

Poslovi lizinga su posebna vrsta poslova zakupa. Suština nekih vrsta lizinga je da mogu imati i obeležja kupoprodajnih poslova. Zato se za razlikovanje ovih poslova od poslova klasičnog zakupa upotrebljava međunarodni termin “leasing” (eng. - davanje u najam, zakup).

[11] Prof. dr Zoran Petrović, “Računovodstvena regultiva”, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2010. godine

7.2. Klasifikacija lizinga

Klasifikacija lizinga usvojena u ovom Standardu, zasniva se na stepenu u kom rizici i koristi svojstveni vlasništvu nad sredstvom koje je predmet lizinga pripadaju davaocu ili korisniku lizinga.

Rizici obuhvataju mogućnost gubitka zbog neiskorišćenosti kapaciteta ili tehnološke zastarelosti, kao i zbog variranja povraćaja (ulaganja) usled promene ekonomskih uslova.

Koristi mogu predstavljati očekivanja profitabilnih poslova u toku ekonomskog veka sredstava i dobitaka od povećanja vrednosti ili realizacije rezidualne vrednosti.

Lizing se klasifikuje kao **finansijski lizing** ukoliko se njim suštinski prenose svi rizici i koristi povezani sa vlasništvom.

Lizing se klasifikuje kao **poslovni lizing**, ako se njim ne prenose suštinski svi rizici i koristi povezani sa vlasništvom.

Transakcija između davaoca lizinga i korisnika lizinga zasnivaju se na ugovoru o lizingu, koji važi za obe strane.

Predmet ugovora o lizingu su različite vrste materijalnih (dugoročnih) sredstava i nematerijalnih ulaganja. Korisnik lizinga se obavezuje da će davaocu lizinga plaćati otplate, koje sadrže otplate glavnice duga, a kod finansijskog lizinga i kamatu. Kod finansijskog lizinga korisnik na kraju isteka lizinga ima pravo da otkupi sredstvo po ceni koja je niža od tada veće važeće tržišne cene tog sredstva.

Da li je lizing finansijski ili poslovni, zavisi od suštine transakcije, a ne od oblika ugovora.

7.3. Finansijki lizing

Kod finansijskog lizinga, pravno gledano, davalac lizinga je vlasnik sredstva, dok ekonomski posmatrano vlasnik korisnik lizinga. Lizing se kao finansijski klasifikuje ako ispunjava sledeće uslove:

- Lizingom se po završetku trajanja lizinga prenosi vlasništvo nad sredstvom korisniku lizinga ili korisnik lizinga ima mogućnist da kupi sredstvo, i to po ceni za koju očekuje da će biti dosta niža od njegove fer vrednosti na dan kada se mogućnost kupovine može sprovesti uz uslov izvesnosti da će korisnik lizinga to sredstvo i kupiti.
- Korisnik lizinga ima opciju kupovine po ceni za koju se očekuje da će biti znatno niža od fer vrednosti na datum kada se opcija može iskoristiti i kada je na početku lizinga izvesno da će se opcija iskoristiti.
- Trajanje lizinga se proteže na veći deo korisnog veka trajanja sredstava, čak iako vlasništvo nije prenesno.
- Kada bi se na početku lizinga izvršilo diskontovanje svih budućih plaćanja za lizng, njihov zbir bi bio veći ili jednak fer vrednosti zakupljenog sredstva.
- Sredstvo uzeto u lizing je takvo da ga korisnik lizinga može koristiti bez posebnih modifikacija.

Indikatori situacija koji bi individualno ili u kombinaciji mogli takođe upućivati na klasifikovanje lizinga kao finansijskog lizinga su:

- Ukoliko korisnik lizinga može opozvati lizing, gubitke davaoca lizinga zbog ovog opoziva snosi korisnik lizinga.
- Dobici ili gubici od promena fer vrednosti ostatka padaju na teret korisnika lizinga.
- Korisnik lizinga ima mogućnost da nastavi lizing u drugom vremenskom periodu, uz zakupninu koja je znatno niža od tržišne zakupnine.

Pored navedenih pokazatelja mogu se koristiti i drugi pokazatelji ako ukazuju da su lizingom suštinski svi rizici i koristi svojstveni vlasništvu preneti sa davaoca na korisnika lizinga. Liznig se klasifikuje kao **poslovni lizing**. Npr. Kada se vlasništvo nad sredstvom prenosi na kraju lizinga u zamenu za plaćanje koje je jednako njegovoj tadašnjoj fer vrednosti ili je ugovorena takva uslovljena zakupnina zbog koje korisnik lizinga suštinski ne poseduje sve rizike i koristi.

Klasifikovanje lizinga se vrši na početku lizinga. Ukoliko se u bilo koje vreme korisnik lizinga i davalac slože da promene odredbe ugovora o lizingu, osim obnavljanja lizinga, što bi moglo da dovede do drugačije klasifikacije lizinga, promeni uslove koji su važili na početku lizinga, revidirani ugovor se smatra novim ugovorom za predviđeno trajanje. Promene procena ili promene okolnosti ipak ne izazivaju novo klasifikovanje lizinga u računovodstvene svrhe.

Lizing zemljišta i objekta klasifikuje se kao poslovni ili finansijski lizing, na isti način kao i lizing drugih sredstava. Za zemljište je karakteristično da ono obično ima neograničeni vek trajanja i ukoliko se ne očekuje da pravo vlasništva pređe na korisnika lizinga do kraja roka trajanja lizinga, korisnik liznga obično ne preuzima suštinski sve rizike i koristi svojstvene vlasništvu, u kom slučaju se lizing zemljišta tretira kao poslovni lizing. Plaćena naknada za takav lizing koji se tretira kao poslovni lizing, predstavlja unapred plaćene troškove lizinga, koji se amortizuju tokom trajanja lizinga, u skladu sa poreklom ostvarenih koristi.

Zemljište i obekti kao elementi lizinga razmatraju se zasebno u svrhu klasifikacije lizinga. Ako se očekuje, da će na kraju trajanja lizinga, vlasništvo nad oba elementa preći na korisnika lizinga, oba elementa se klasfikuju kao finansijski lizing, bez obzira da li se oni analiziraju kao jedan ili kao dva lizinga, osim u slučaju kada se na osnovu ostalih karakteristika zaključi da se lizngom ne prenose suštinski svi rizici i koristi koji su svojstveni vlasništvu nad jednim ili oba elementa.

Kad zemljište ima neodređeni ekonomski vek, ono se obično klasifikuje kao poslovni lizing, osim u slučaju kada se očekuje, da će na kraju trajanja lizinga, vlasništvo nad njim preći na korisnika lizinga. Objekti se klasifikuju kao finansijski ili poslovni lizing.

Kad god je potrebno da se klasifikuje i obračuna lizing zemljišta i objekata, minimalna plaćanja lizinga se alociraju između elemenata zemljišta i objekata proporcionalno relatvnoj fer vrednosti učešća ovih elemenata u lizingu, na početku lizinga. Ako se plaćanja lizinga ne mogu pouzdano alocirati na ova dva elementa, celokupan lizing se klasifikuje kao finansijski

lizing, osim kada je jasno da oba elementa predstavljaju poslovni lizing, u kom slučaju se celokupni lizing klasifikuje kao poslovni.

Zasebno odmeravanje elemenata zemljišta i objekata se ne zahteva, kada se učešće korisnika lizinga u lizingu i zemljišta i objekata klasifikuje kao investicione nekretnine u skladu sa MRS 40 i kada je usvojen model fer vrednosti. Kod ove procene se zahteva detaljan proračun samo ako je klasifikacija jednog ili oba elementa iz nekog razloga neizvesna.

7.4. Lizing u finansijskim izveštajima korisnika lizinga – Finansijski lizing

Korisnik lizinga finansijski lizing u bilansu stanja početno priznaje kao sredstvo i obavezu u iznosu koji je jednak zbiru:

- Niže od sledeće dve vrednosti:
  - Fer vrednosti iznajmljenog sredstva.
  - Sadašnje vrednosti minimalnih plaćanja lizinga.
- Svih početnih (inicijalnih) direktnih troškova lizinga.

U početne troškove uključuju se izdaci u vezi sa pregovaranjem i osiguranjem sporazuma o lizingu, ako se ovi izdaci mogu direktno propisati aktivnostima koje korisnik lizinga ima u vezi sa finansijskim lizingom. Ovi izdaci uključuju početnu vrednost sredstva u obliku lizinga.

Pri izračunavanju sadašnje vrednosti minimalnih plaćanja za lizing diskontna stopa je, ako se može utvrditi, kamatna stopa sadržana u lizingu. Ukoliko se ne može utvrditi koristi se zakupčeva inkrementalna kamatna stopa.

Ako korisnik lizinga u svom bilansu stanja, već odvojeno prikazuje dugoročne od kratkoročnih obaveza, to treba uraditi i sa lizingom, tj. svrstati ga u dugoročni lizing.

Plaćanje za lizing (anuitete) treba obračunski podeliti na dva dela:

- Otplatu obaveza po lizingu.
- Plaćanje kamate.

Finansijski rashod treba raspodeliti na periode tokom trajanja lizinga, tako da se u svim tim periodima dobije ista kamatna stopa, posmatrana u odnosu na preostali iznos obaveza po lizingu. Vremenom će ti rashodi biti manji, jer se (otplatom) obaveza smanjuje, pa i osnovica za obračun finansijskih rashoda.

Finansijski lizing kod korisnika lizinga (zakupca) prouzrukuje dve vrste rashoda:

- Rashode amortizacije za sredstva uzeta u lizing.
- Rashode kamata uključenih u vrednost lizinga.

Obračunavanje amortizacije za sredstva uzeta u lizing zavisi od izvesnosti da li će korisnik lizinga po isteku lizinga postati vlasnik tog sredstva.

Ako je izvesno da će korisnik lizinga steći vlasništvo nad sredstvom tokom trajanja lizinga vek upotrebe sredstva je period u kome se obračunava amortizacija, tj. period u kome treba amortizovati sredstvo.

Ako ta izvesnost ne postoji, to znači da će vek upotrebe biti jednak veku trajanja lizinga i obračunavanje amortizacije će se vršiti u roku trajanja lizinga.

Ako postoji razložna izvesnost da će korisnik lizinga kupiti sredstvo nakon isteka lizinga, obračun amortizacije traje koliko traje i vek upotrebe tog sredstva.

7.5. Poslovni lizing

Davaoci lizinga treba da sredstva koja su u predmet poslovnog lizinga iskažu u svojim izveštajima o finansijskoj poziciji u skladu sa njihovom prirodom.

Prihodi od poslovnog lizinga se priznaju kao prihod, po pravolinijskoj osnovi tokom trajanja lizinga, osim ako ne postoji neka druga sistematska osnova koja je primerenija vremenskom rasporedu smanjivanja koristi dobijenih od sredstava koje je predmet lizinga.

Troškovi, uključujući amortizaciju, nastali prilikom zarađivanja prihoda od lizinga, priznaju se kao rashod. Prihod od lizinga (isključuju se primanja za obavljene usluge kao što su osiguranje i održavanje) se priznaju po pravolinijskoj osnovi tokom trajanja lizinga, čak i ako primanja nisu na toj osnovi,osim ako ne postoji druga sistemska osnova primerenija vremenskom rasporedu smanjivanja koristi dobijenih od sredstava koje je predmet lizinga.

Inicijalni direktni troškovi koje davaoci lizinga naprave u vezi sa pregovaranjem i zaključivanjem ugovora o lizingu, se dodaju knjigovodstvenoj vrednosti sredstva koje je predmet lizinga i priznaju se kao rashod tokom trajanja lizinga na istoj osnovi na kojoj su priznati i prihodi.

Politika amortizacije sredstava koja su predmet lizinga treba da bude dosledna uobičajenoj politici amortizacije koju davalac lizinga primenjuje za slična sredstva, a amortizacija se računovodstveno obuhvata u skladu sa MRS 16 i MRS 38.

7.6. Obelodanjivanje

Kod poslovnog lizinga, pored ispunjavanja zahteva iz MRS 17 – Lizing, davaoci lizinga obelodanjuju sledeće:

- Buduća minimalna plaćanja lizinga po osnovu neopozivih poslovnih lizinga u ukupnom iznosu za svaki od sledećih perioda.
    - Kraće od jedne godine.
    - Duže od jedne godine, ali kraće od pet godina.
    - Duže od pet godina.
- Ukupne potencijalne zakupnine priznate kao prihod za period.
- Opšti opis ugovora o lizingu davaoca lizinga.

7.7. Zakon o finansijskom regulisanju

U Republici Srbiji poslovi finansijskog lizinga su primarno regulisanji *Zakonom o finansijskom regulisanju.* [12]

U skladu sa Zakonom o finansijskom regulisanju učesnici posla finansijskog regulisanja su:

- Isporučilac opreme (proizvođač, trgovac)
- Davalac lizinga – u skladu sa Zakonom o finansijskom lizingu davalac lizinga može biti samo privredni subjekat kome je finansijski lizing jedina delatnost i čiji novčani deo osnovnog kapitala nije manji od 100.000 eura u dinarskoj protivrednosti na dan uplate i koji je od Narodne banke Srbije dobio dozvolu da obavlja poslove lizinga u skladu sa tim zakonom.
- Korisnik lizinga (pravno ili fizičko lice)

Zakon o finansijskom lizingu nije jedini zakon koji reguliše tu materiju. Članom 13. tog Zakona je navedeno da se on ne primenjuje u slučaju kada su davalac lizinga i isporučilac lizinga isto lice. U tom slučaju posao finansijskog lizinga je u delokrugu *Zakona o obligacionim odnosima.*[13]

Upraksi je čest slučaj da preduzeća svojim zaposlenima daju opermu na odloženo plaćanje, sa pravom otkupa sredstva. Takvi ugovori imaju sve elemente ugovora o finansijskom lizingu i takve poslovne transkcije su u delokrugu MRS 17 – Lizing.

[12] Službeni glasnik RS, br. 55/2003, 61/2005.
[13] Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/ 89, 57/89, Službeni list SRJ, 31/93

8. Računovodstvene politike propisane MRS 20 – Računovodstveno obuhvatanje državnih dodeljivanja i obelodanjivanja državne pomoći

Međunarodni računovodstveni standard 20 – Računovodstveno obuhvatanje državnih dodeljivanja i obelodanjivanja drževne pomoći, u daljem tekstu Standard, odobren je od strane Odbora Komiteta za Međunarodne računovodstvene standarde (IASC) u aprilu 1983. godine, postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.2004. godine.

Cilj Standarda je da utvrdi pravila za evidentiranje transfera državnog dodeljivanja i neophodna obelodanjivanja u vezi sa tim transferima.

8.1. Delokrug Standarda

Standard se primenjuje za računovodstveno obuhvatanje i obelodanjivanje državnih davanja i za obelodanjivanje drugih oblika državne pomoći.

Standard se ne primenjuje:

- Na posebne probleme koji nastaju u obračunavanju državnih dodeljivanja u finansijskim izveštajima privrednog subjekta pri uslovima promenljivih cena (inflacije) i na dodatne informacije slične prirode.
- Na državnu pomoć koja se pruža privrednom subjektu u obliku koristi koje su:
  - raspoložive pri utvrđivanju oporezive dobiti,
  - se odnose na umanjenje stopa poreza na dobit,
  - se odonse na olakšice u vezi sa utvrđenim porezom na dobit.
- Na učešće države u vlasništvu nad privrednim subjektom.
- Na državna dodeljivanja u vezi sa poljoprivrednom delatnošću (delokrug MRS 41 – Poljoprivreda).

8.2. Državna davanja

U vezi sa državnim davanjem Standard reguliše:

- Priznavanje državnih davanja.
- Vrednovanje nenovčanih državnih davanja.
- Prikazivanje državnih davanja.
- Otplatu (vraćanje) državnih davanja.

8.2.1. Priznavanje državnih davanja

Državna davanja, uključuju i nenovčana dodeljivanja vrednovana po fer vrednosti, priznaju se tek ako su ispunjeni sledeći uslovi:

- Davanje je dobijeno.

- Privredni subjekat je ispunio sve postavljene uslove.

Načina na koji se prima državno davanje ne utiče na računovodstvenu metodu koja će se primeniti u vezi sa tim davanjem.

Svaka potencijalna obaveza ili potencijalno sredstvo u vezi sa primljenim državnim dodeljivanjem tretira se u skladu sa MRS 37 – Rezervisanja, potencijalne obaveze i potencijalna sredstva.

Dva moguća pristupa priznavanja državnih davanja su:

- **Kapitalni pristup** podrazumeva da se davanje priznaje kao povećanje sredstva i povećanje kapitala (glavnica). Zagovornici ovog pristupa smatraju:
  - Da su državna davanja finansijski mehanizam i da im je zbog toga mesto u bilansu stanja, a ne u bilansu uspeha. Obzirom da se ne očekuje njihovo vraćanje treba dirktno povećati kapital privrednog subjekta.
  - Neprimerno je priznati državno davanje u bilansu uspeha jer nije zarađeno, već oni predstavljaju dodeljivanje koje država pruža bez naknade.
- **Prihodovani pristup** podrzumeva da se efekat državnog davanja iskazuje kroz bilans uspeha, a da se u bilansu stanja iskzuje deo dodeljivanja za koje još nisu ispunjeni uslovi za priznavanje kao prihod i to kao:
  - Odloženi prihod od državnih davanja.
  - Kroz umanjenje knjigovodstvene vrednosti dobijenog sredstva.

  Zagovornici prihodovanog pristupa smatraju:

  - Da su državna davanja primci iz drugih izvora, a ne od akcionara, ne treba da bude direktno povećan kapital, već ih treba priznati kao prihode odgovarajućih obračunskih perioda.
  - Državna davanja su retko bez uslova. Privredni subjekat ih dobija, ali mora da ispuni određene uslove i da ispuni predviđene obaveze.
  - Kao što su porez na dobit i drugi porezi terete dobit, logično je u bilansu uspeha isto ispuniti i sa državnim davanjem, koja su produžetak poreskih politika države.

Kada se državna davanja primaju kao nadoknada za rashode ili gubitke koji su već nastali ili u svrhe pružanja hitne finansijske pomoći privrednom subjektu, a u vezi sa tim primanjima priverdni subjekat neće imati dodatne troškove u tom ili budućim obračunskim periodima, državno davanje se priznaje kao prihod u periodu u kojem je primljeno.

Standard je prihvatio prihodovani pristup za priznavanje državnih davanja, s tim da se posebno razrađuje priznavanje državnih dodeljivanja kao prihoda u sledećim slučajevnima:

- Kada se daju uz ispunjenje određenih uslova u tekućem i narednim obračunskim periodima.
- Kada tih uslova nema, ili su već ispunjeni u prethodnim obračunskim periodima.

U slučaju kada se državna davanja daju uz određene uslove koji tek treba sa se ispune, Standard nalaže da se saglasni principu povezanosti prihoda i rashoda ona priznaju kao prihod tokom jednog ili više obračunski perioda.

Kada su u pitanju državna davanja povezana sa sredstvima kod kojih se vrši obračun amortizacije, priznavanje iznosa u vezi sa dodeljivanjem se vrši srazmerno obračunatim troškovima amortizacije.

Državno davanje povezano sa sredstvima koja se ne amortizuju, priznavalo bi se tokom perioda u kojem privredni subjekat treba da ispuni postavljene uslove. U slučaju zemljišta to bi mogao da bude period amortizacije zgrade ako nju privredni subjekat treba da gradi na tom zemljištu kao uslova za dobijanje davanja.

Kada se davanje prima kao deo paketa finansijskih ili fiskalnih pomoći uz postojanje velikog broja uslova, privredni subjekat treba pažljivo da indentifikuje uslove koji podstiču rast troškova i rashoda u periodima kroz koje će se davanje ostvariti.

MRS 10 – *Potencijalni događaji i događaji nakon obračunskog perioda* reguliše kako se nakon priznavanja državnog davanja postupa sa svakim mogućim nepredviđenim događajem u vezi sa tim delovanjem.

8.2.2. Vrednovanje nenovčanih državnih davanja

- Daržvno davanje može biti u obliku prenosa nenovčanog sredstva, kao što je zemljište, zgrada ili operma koje će privredni subjekat koristiti. U ovakvim slučajevima privredni subjekt treba da proceni fer vrednost nenovčanog sredstva, i da obračuna i davanje i sredstvo po toj fer vrednosti.
- Altrenativni način vrednovanja nenovčanog davanja je vrednovanje po nominalnoj vrednosti. Ovo vrednovanje treba primeniti u slučaju kada je nominalna vrednost približna fer vrednosti sredstva i da privredni subjekat može da pribavi informacije o njoj.

8.2.3. Prikazivanje državnih davanja

1. **Državna davanja koja su povezana sa sredstvima**, uključujući i nenovčana iskazana po realnoj (fer) vrednosti, iskazuju se u bilansu stanja ili kao:
- Odloženi prihod po osnovu državnih davanja – državna davanja se na racionalnoj i sistematskoj osnovi priznaju u korist prihoda tokom veka trajanja sredstva u vezi sa kojima su ta davanja početno priznata.
- Umanjenje vrednosti sredstva za iznos državnih davanja – primljeno državno davanje predstavlja odbitnu stavku u njegovoj nabavnoj vrednosti.

2. **Državna davanja koja se odnose na prihod** prikazuju se u bilansu uspeha:
- Kao posebna stavka prihoda ili u okviru stavke “drugi prihodi”
- Kao odbitna stavka od povezanih rashoda.

3. Ako je privredni subjekat odabrao da izveštaj o rezultatu prikazuje u dva dela državno davanje koje se odnosi na prihod prikazuje u delu koji se naziva *zasebni bilans uspeha*.

8.2.4. Otplata (vraćanje) državnih davanja

Otplata državnih davanja se vrši ukoliko privredni subjekat nije ispunio sve uslove predviđene prilikom njegovog dobijanja.

Državno davanje koje dospeva za otplatu računovodstveno se obuhvata kao korekcija računovodstvene procene u smislu u kojem promenu računovodstvene procene reguliše MRS 8 – Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške.

Otplata (vraćanje) davanja po osnovu prihoda se prvo iskazuje na teret neamortizovanog razgraničenog prihoda proisteklog iz davanja. U meri u kojoj otpalata prelazi bilo koji takav razgraničen iznos ili ukoliko nema razgraničenih prihoda, otpalta se odmah priznaje kao rashod.

Otpalata (vraćanje) davanja po osnovu nekog sredstva iskzuje se kao povećanje neotpisane vrednosti sredstva ili kao smanjenje iskzanog, razgraničenog prihoda za iznos vraćanja. Ukupan iznos amortizacije, koji bi do tog trenutka bio poznat kao rashod da nije bilo davanja, odmah se priznaje kao rashod.

8.3. Državna pomoć koja nema oblik državnog davanja

Državna pomoć kod koje se ne može lako utvrditi vrednost, kao i transakcije sa državom koje se ne mogu razlikovati od normalnih poslovnih transakcija privrednog subjekta, isključene su iz definicije državnih davanja.

Primeri državne pomoći koja se ne može objektivno vrednosno izraziti su besplatni tehnički saveti, davanje garancija i sl.

Zajmovi dobijeni od države uz nultu ili nisku kamatnu stopu su takođe vrsta državne pomoći i korist od njih se ne kvantifikuje uračunavanjem kamate.

8.4. Obelodanjivanje

Standard treba da obelodani sledeće:

- Usvojenu računovodstvenu politiku u vezi sa državnim davanjima, uključujući usvojene metode prezentacije u finansijskim izveštajima.
- Prirodu i obim državnih davanja priznati u finansijsikm izveštajima i ukazivanje na druge državne pomoći od kojih je privredni subjekat imao direktne koristi.
- Neispunjene uslove i druge potencijalne obaveze povezane sa državnom pomoći koja je priznata.

9. Računovodstvene politike propisane MRS 21 – Učinci promena kurseva razmene stranih valuta

Međunarodni računovodstveni standard 21 – Učinci promena kurseva razmene stranih valuta, u daljem tekstu Standard, odobren je od strane Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde u decembru 2003. godine i postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.2005. godine ili kasnije.

Cilj standarda je propisivanje postupka za:

- Obuhvatanje transakcija u srtanoj valuti.
- Određivanje valutnog kursa i postupka za priznavanje u finansijskim izveštajima učinka promena kurseva razmene stranih valuta.
- Uključivanje u finansijske izveštaje *izveštajnog privrednog subjekta*[14] finansijskih izveštaja njegovog *inostranog poslovanja*[15].
- Prevođenje (preračunavanje) finansijskih izveštaja u *valutu za prikazivanje*[16], ako se ona razlikuje od *funkcionalne valute*[17] privrednog subjekta.

9.1. Delokrug Standarda

Standard se primenjuje:

- Pri računovodstvenom obuhvatanju stranih valuta i transkcija u stranim valutama, osim derivate u stranoj valuti i transakcija sa njima koje su u delokrugu *MRS 39 – Finansijski instrumenti: Priznavanje i merenje*.
- Prilikom prevođenja (preračunavanje) finansijskih izveštaja inostranog poslovanja koji se u finansijske izveštaje izveštajnog privrednog subjekta uključuju konsolidovanjem ili metodom ućešća.
- Kod prevođenja finansijskih izveštaja privrednog subjekta u valutu za prikazivanje ukoliko se ona razlikuje od funkcionalne valute.

Standard se ne primenjuje u izveštajnim tokovima gotovine za prikazivanje tokova gotovine proizašlih iz transakcija u stranoj valuti i prevođenjem tokova gotovine inostranog poslovanja.

9.2. Transakcije u stranoj valuti

Standard se bavi:

- Početnim priznavanjem transakcija u stranoj valuti.
- Izveštavanjem na prvi i sledeće datume bilansa.

[14] **Izveštajni privredni subjekat** za potrebe Standarda je privredni subjekat koji ima inostrano poslovanje koje sastavlja finansijske izveštaje i koje je organizovano kao njegovo zavisno pravno lice, filijala.

[15] **Inostrano poslovanje** je zavisno pravno lice pridruženo pravno lice, zajedničko ulaganje ili filijala izveštajnog privrednog subjekta koji su osnovani ili se njima upravlja u drugoj zemlji, a ne u zemlji izveštajnog privrednog subjekta.

[16] **Valuta za prikazivanje** je valuta u kojoj se prikazuju finansijski izveštaji. U Republici Srbiji valuta za prikazivanje je dinar.

[17] **Funkcionalna valuta** je valuta primarnog ekonomskog okruženja u kome posluje privredni subjekat.

- Utvrđivanjem i priznavanjem kursnih razlika.

9.2.1. Početno priznavanje transakcija u stranoj valuti

- Kod početnog priznavanja transakcije u stranoj valuti, preračuna na funkcionalnu valutu se vrši primenom deviznog kursa koji važi na datum transakcije.
- Iz praktičnih razloga Standard dozvoljava da se primenjuje kurs koji je približan kursu na datum transakcije.
- Za određivanje koji dan predstavlja datum transakcije najčešće se koriste odredbe MRS 18 – Prihodi.

9.2.2. Izveštavanje na prvi i sledće datume bilansa

- Nakon početnog priznavanja transakcije u stranoj valuti, na kraju izveštajnog perioda, tj. na svaki dan bilansa.
  - Monetarne stavke u stranoj valuti iskazati primenom zaključnog kursa.
  - Nemonetarne stavke koje su knjižene po trošku nabavke iskazuju se primenom valutnog kursa na datum transakcije, odnosno na datum bilansa za ove stavke se ne vrši nikakav preračun.
  - Nemonetarne stavke koje su pri nabavci plaćene u stranoj valuti i koje se vrednuju po fer vrednosti početno se iskzuju primenom valutnog kursa koji je važio na dan kada je ta fer vrednost utvrđena, odnosno na datum bilansa, ni za ove stavke se ne vrši nikakav preračun, sem ako je naknadno vrednovanje po fer vrednosti povezano sa stranom valutom.
- Postoji više kurseva strane valute: kupovni, prodajni, srednji, kursevi koje određuje centralna banka, neformalno određeni kursevi (ugovorni), tkz. crni kursevi.

9.3. Priznavanje kursnih razlika

Kursna razlika nastaje kada postoji razlika u kursevima koji su važili na dan nastanka transakcije i na:

- Datum podmirivanja te transakcije ili
- Datum bilansa.

Standard reguliše priznavanje kursnih razlika nastalih u vezi sa:

- Monetarnim stavkama koje nisu deo neto ulaganja izveštajnog privrednog subjekta u njegovo inostrano poslovanje i prevođenjem finansijskih izveštaja kod takvih privrednih subjekata.
- Monetarnim stavkama koje su deo neto ulaganja izveštajnog privrednog subjekta u njegovo inostrano poslovanje.
- Nemonetarnim stavkama.
- Stavkama iskazanim u stranoj valuti koje su deo zaštite od deviznog rizika.
- Prevođenjem finansijskim izveštaja kada privredni subjekat poslovne knjige vodi po valuti koja nije njegova funkcionalna valuta i pre sastavljanja finansijskih izveštaja vrši prevođenje na funkcionalnu valutu.

Ako nije u pitanju monetarna stavka koja je deo neto ulaganja izveštajnog privrednog subjekta u njegovo inostrano poslovanje kursne razlike se priznaju na sledeći način:

- Kada je transakcija podmirena u obračunskom period u kojem je i nastala obračunate kursne razlike priznaju se u celosti u tom obračunskom periodu kao:
  - Finansijski prihod (ako je u pitanju pozitivna kursna razlika)
  - Finansijski rashod (ako je negativna kursna razlika)
- Ukoliko se transakcija podmiruje i u narednom ili u dva ili više narednih obračunskih perioda, svakom obračunskom periodu se priznaje kursna razlika koja se odnosi na njega.

Standard razlikuje dve vrste monetarnih stavki koje nastaju u odnosima izveštajnog privrednog subjekta i njegovog inostranog poslovanja:

- Monetarne stavke u obliku potraživanja i obaveza po osnovu kupoprodaje roba i usluga, kod kojih je jasno definisan rok namirenja i kod kojih postoji jasna namera da se to namirenje izvrši – kursne razlike po osnovu ovakvih stavki priznaju se kao prihod ili rashod obračunskog perioda u kom su nastale.
- Monetarne stavke za koje nije planirano niti je verovatno da će se namiriti u predvidljivoj budućnosti – Standard smatra da se radi o dugoročnim potraživanjima ili zajmovima, a ne o potraživanjima od kupaca ili obavezama prema dobavljačima. Postupanja sa kursnim razlikama koja su dugoročna potraživanja ili zajmovi zavisi:
  - Da li su u ptanju zasebni (pojedinačni) ili konsolidovani izveštaji.
  - Da li je u pitanju prevođenje finansijskih izveštaja.

9.4. Obelodanjivanja

Privredni subjekat obelodanjuje:

- Iznos kursnih razlika priznatih kao prihod ili rashod obračunskog perioda, osim kursnih razlika koje su nastale u vezi sa finansijskim instrumentima koji se vrednuju po fer vrednosti i čije se promene fer vrednosti priznaju kao prihodi ili rashodi.
- Neto kursne razlike priznate kao druge stavke rezultata/povezane sa kapitalom i klasifikovane kao deo sopstvenog kapitala, kao i promene takvih kursnih razlika u toku obračunskog perioda.

Kada je valuta za prikazivanje različita od funkcionalne valute privredni subjekat obelodanuje tu činjenicu, zajedno sa obelodanjivanjem valute koja je korišćena kao funkcionalna valuta i uz obelodanjivanje razloga zbog kojeg je korišćena različita valuta za prikazivanje.

U slučaju promene funkcionalne valute bilo izveštajnog privrednog subjekta, bilo značajnog inostranog poslovanja, ta činjenica se obelodanjuje, kao i razlog zbog koje je korišćena različita valuta za prikazivanje.

Kada privredni subjekat prikazuje svoje finansijske izveštaje u valuti koja je različta od njegove funkcionalne valute on se u napomenama izjašnjava o svojim finansijskim izveštajima koji su u svemu uređeni u skladu sa relevantnim zahtevima Međunarodnih

standarda finansijskog izveštavanja samo pod uslovom da su u svemu ispoštovane sve relavantne odredbe Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja uključujući i odredbe Standarda za preračunavanje finansijskih izveštaja.

10. Računovodstvene politike u skladu sa MRS 28 – Ulaganja u pridružena društva

Međunarodni računovodstveni standard 28 – Ulaganja u pridružena društva, u daljem tekstu Standard, odobren je od strane Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde u decembru 2003. godine i postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode od 01.01.2005. godine ili kasnije.

10.1. Delokrug Standarda

Standard se primenjuje na računovodstveno obuhvatanje investicija u pridružena društva. Standard se ne primenjuje na investicije u pridružena društva koje su vršene kod:

- Organizacija viskokorizičnog ulagačkog kapitala.
- Investicionih fondova, trustova, uključujući osiguravajuće fondove povezane sa investicijama, koja se, posle početnog priznavanja, označavaju po fer vrednosti kroz bilans uspeha ili se kalsifikuju kao ona koja se drže za trgovanje i računovodstveno obuhvatja u skladu sa MRS 39 – *Finansijski instrumenti: Priznavanje i odmeravanje*. Takve investicje se odmeravaju po fer vrednosti u skladu sa MRS 39, a promene fer vrednosti se priznaju u dobitku ili gubitku perioda u kom je došlo do promene.

Standard propisuje metode vrednovanja ulaganja u pridružena društva i obelodanjivanja u vezi sa njima, kako u slučaju kada investitor primenjuje metodu učešća, tako i u slučaju kada sastavlja zasebne finansijske izveštaje.

Ovaj Standard ne propisuje koja pridružena društva sastavljaju zasebne finansijske izveštaje dostupne za upotrebu javnosti.

Investitor ne primenjuje metodu učešća ako:

- Je ulaganje u skaldu sa *MSFI 5 – Stalna sredstva namenjena prodaji i poslovanja koja su prestala* klasifikovao kao stalno sredstvo koje se drži za prodaju. U tom slučaju ulaganje računovodstveno obuhvata primenom zahteva i smernica MSFI 5.
- Se primenjuje izuzetak iz paragrafa 10. MRS 27 – *Kosnoslidovani i pojedinčni finansijski izveštaji.*
- Su ispunjeni svi uslovi iz paragrafa 13. Standarda. Neki od postupaka pri primeni metode učešća su slični postupcima konsolidovanja koji su opisani u MRS 27 – *Konsolidovani i pojedniačni finansijski izveštaji*.

Značajan uticaj (sa stanovišta Standarda) je pravo učestvovanja u odlukama o finansijskim i poslovnim politikama pravnog lica. Ako investitor kod pravnog lica ima direktno, ili indirektno (preko nekog svog zavisnog pravnog lica – ako ono ima pravo učešća u kaptialu tog društva) 20% ili više glasova (ali manje od 50%), smatra se da investitor ima značajan uticaj, osim kada se može jasno dokazati da to nije slučaj. I obrnuto, ako investitor ima direktno ili indirektno preko svog zavisnog pravnog lica manje od 20% glasova od pravnog lica kod koga je izvršio ulaganje pretpostavlja se da investitor nema značajan uticaj, osim ako

takav uticaj i pored ovih činjenica može biti jasno dokazan. Postojanje značajnog uticaja obično se dokazuje na sledći način:

- Zastupljenošću u upravnom odboru ili odgovarajućem upravljačkom telu pravnog lica u koje je izvršeno ulaganje.
- Učešćem u donošenju odluka u vezi sa poslovnim i finansijskim politikama pravnog lica u koje je izvršeno ulaganje.
- Značajnim transakcijama između investitora i pravnog lica u koje je on izvršio ulaganje.
- Međusobnom razmenom rukovodećih kadrova.
- Međusobnom razmenom bitnih tehničkih informacija.

Prilikom procenjivanja da li neko pravno lice kontroliše ili značajno utiče na drugo pravno lice treba uzeti u obzir i sva potencijalna glasačka prava, uključujući potencijalna glasačka prava drugih pravnih lica.

Kada postoje potencijlna glasačka prava, investitiorov udeo u dobitku ili gubitku, odnosno u promenama u kapitalu pravnog lica u koji je investirao utvrđuje se na osnovu sadašnjih vlasničkih učešća i ne odražava moguće iskorišćavanje ili konverziju potencijalnih glasačkih prava.

Investitor primenjuje metodu učešća za obuhvatanje ulaganja u pridružena pravna lica, osim ako:

- Je ulaganje, u slkadu sa MSFI 5 – *Stalna sredstva namenjena prodaji i poslaovanja koja su prestala* klasifikovao kao sredstvo koje se drži za prodaju, u tom slučaju ulaganje računovodstveno obuhvata primenom zahteva i smernica MSFI 5.
- Se primenjuje izuzetak iz paragrafa 10. MRS 27 – *Konsolidovani i pojedinačni finansijski izveštaji*. Ovaj izuzetak dozvoljava matičnom pravnom licu koje takođe ima ulaganje u pridruženo pravno lice da ne sastavlja konsolidovane finansijske izveštaje.
- Su ispunjeni sledeći usčovi:
    - Investior je zavisno pravno lice u potpunom vlasništvu nekog drugog matičnog pravnog lica ili je on zavisno pravno lice u delimičnom vlasništvu nekog drugog pravnog lica, a njegovi ostali vlasnici, uključujući i one koji inače nemaju pravo glasa su obavešteni i ne protive se tome da investitor ne primenjuje metodu učešća.
    - Ne trguje na javnom tržištu vlasničkim ili dužničkim hartijama od vrednosti investitora.
    - Investitor nije podneo, niti je u procesu podnošenja svojih finansijskih izveštaja komisiji za hartije od vrednosti ili drugom regulatornom telu sa ciljem izdavanja bilo koje vrste hartija od vrednosti na javnom tržištu.
    - Krajnje matično pravno lice ili neko od matičnih pravnih lica u lancu sastavljanja konsolidovane finansijske izveštaje koji će biti raspoloživi za javno korišćenje i koji su sastavljeni u skladu sa MSFI.

Investitor prekida da koristi metodu učešća od datuma kada prestane da ima značajan uticaj nad pridruženim društvom i da od tog datuma računovodstveno obuhvata investiciju u skladu sa MRS 39, pod uslovom da pridruženo društvo ne postane zavisno društvo.

Investitor priznaje u dobitak ili gubitak svaku razliku između:

- Fer vrednosti svake zadržane investicije i svih prihoda od otuđenja dela učešća u pridruženom društvu.
- Knjigovodstvene vrednosti investicije na datum kada se izgubi značajan uticaj.

Kada matično pravno lice pored konsolidovanih sastavlja i zasebne finansijske izveštaje svoja ulaganja u zavisna pravna lica i u pridružena pravna lica koja u skladu sa MSFI 5 – *Stalna sredstva koja se drže za prodaju i poslovanja koja su prestala* nisu klasifikovana kao sredstva koja se drže za prodaju, računovodstveno obuhvata:

- Po trošku nabavke (po nabavnoj vrednosti) ili
- U skladu sa MRS 39 – *Finansijski instrumenti: Priznavnaje i merenje.*

11. Računovodstvene poltike propisane MRS 39 – Finansijki instrumenti: Priznavanje i merenje

Međunarodni računovodstveni standard 39 – Finansijski inastrumenti: Priznavanje i merenje, u daljem tekstu – Standard, odobren je od strane Odbora za Međunarodne računovodstvene standarde u decembru 2003. godine i postao je primenljiv za finansijske izveštaje koji pokrivaju periode koji započinju na dan 01.01.2005. godine ili kasnije.

Cilj Stadarda je da se uspostave principi za priznavanje i odmeravanje finasijskih sredstava, finasijskih obaveza i nekih ugovora za kupovinu ili prodaju nefinansijskih stavki.

11.1. Delokrug Standarda

Standard treba da primenjuju sva pravna lica na sve vrste finansijskih instrumenata osim na:

- Ona učešća u zavisnim pravnim licima, pridruženim društvima i zajedničkim poduhvatima koja se računovodstveno obuhvataju u skladu sa MRS 27 – *Konsoliodovani i pojednačni finansijski izveštaji*; MRS 28 – *Investicije u pridružena društva* ili MRS 31- *Učešća u zajedničkim poduhvatima*.
- Prava i obaveza u vezi sa lizinzima, na koje se primenjuje MRS 17 – *Lizing*.
    - Potraživanja po lizingu koja priznaje davalac lizinga su predmet odredbi prestanka priznavanja i umanjenja vrednosti u ovom standardu.
    - Dugovanja po finansijskom lizingu koje priznaje korisnik lizinga su predmet odredbi prestanka priznavanja ovog standarda.
    - Derivati koji su ugrađeni u lizinge su predmet odredbi za ugrađene derivate ovog standarda.
- Prava i obaveze poslodavca po planovima o primanjima zaposlenih, na koja se primenjuje MRS 19 – *Primanja zaposlenih*.
- Finansijski instrumenti emitovani od strane entiteta koji zadovoljavaju definiciju instrumenata kapitala iz MRS 32 – *Finansijski instrumenti: Prikazivanje*.
- Prava i obaveze po ugovorima o osiguranju kao što je definisano u MSFI 4 – *Ugovori o osiguranju*, a koja nisu prava i obaveze emitenta nastala po ugovoru o osiguranju koji zadovoljava definicju ugovora o finanisijskoj garanciji ili po ugovorima koji spadaju pod delokrug MSFI 4 zato što sadrže obeležje diskrecionog učešća.
- Ugovore između sticaoca i prodavca u okviru poslovnih kombinacija prodaje ili kupovine na budući datum.

Standard finansijska sredstva klasifikuje u sledeće kategorije:

- Finansijska sredstva koja se vrednuju po fer vrednosti, s tim da se promene fer vrednosti odmah priznaju kao prihod ili rashod (u bilansu uspeha)
- Finansijska sredstva koja se drže do dospeća
- Zajmovi (krediti) i potraživanja
- Finansijska sredstva raspoloživa za prodaju.

Obaveze se mogu svrstati u:

- Finansijske obaveze koje se drže za prodaju.
- Finansijske obaveze koje nisu klasifikovane kao one koje se drže za prodaju.

Ovaj Standard treba da se primenjuje na one ugovore za kupovinu ili prodaju nefinansijske stavke koji se mogu izmiriti neto u gotovini ili drugom finansijskom instrumentu, ili razmenom finansijskih instrumenata, kao da su ugovori finansijski instrumenti, sa izuzetkom ugovora koji su zaključeni i koji nastavljaju da se drže u svrhu potvrde o prijemu ili isporuci nefinansijske stavke u skladu sa očekivanim potrebama entiteta vezanih za kupovinu, prodaju ili korišćenje.

U nastavku master rada opširnije ćemo opisati specijalne bilanse i napomene. Na osnovu podataka iz napomena uporedili smo kompanije “Koridori” i “Azvirt” - Ogranak Beograd iz oblasti građevine, “Telenor” i “Vip” iz telekomunikacija, “Frikom” i “Nestele” iz prehrambene industrije i zaključili koja je kompanija bolje poslovala u 2012. i 2013. godini.

1. Specijalni bilansi

Specijalni bilansi su bilansi koji se sastavljaju povodom posebnih događaja u životu preduzeća.

Putem specijalnih bilansa obezbeđuje se informisanje o toku događaja koji je povod sastavljanju bilansa, na primer o stečaju, kontrola i nadzor nad tokom događaja.

Ovi bilansi se nazivaju specijalni jer:

- Se sastavljaju za posebne prilike,
- Imaju ciljeve koji su različiti od ciljeva redovnih bilansa.
  Različiti ciljevi uslovljavaju:
  - Različitu formu bilansa,
  - Primenu različitih pravila procenjivanja.

Specijalni bilansi se sastavljaju neredovno i predstavljaju informacionu osnovu za zadovoljenje posebnih ciljeva. Putem specijalnih bilansa obezbeđuju se informacije o toku događaja koji su povod sastavljanja istih i stvara se dobra osnova za odlučivanje. U specijalne bilanse spadaju:

- Bilans osnivanja
- Bilans promene pravne forme
- Bilans fuzije
- Bilans saniranja
- Bilans razdvajanja
- Likvidacioni bilans
- Bilans likvidnosti
- Bilans stečaja preduzeća
- Bilans poravnanja.[18]

1.1. Bilansi osnivanja

Preduzeće može da se osnuje kao društvo lica ili kao društvo kapitala. Društvo lica može da bude u obliku ortačkog društva ili u obliku komanditnog društva. Društvo kapitala može da bude u obliku akcionarskog društva ili u obliku društva sa ograničenom odgovornošću. Kod ortačkih preduzeća osnovni kapital čini udeo vlasnika dok u komanditnom preduzeću osnovni kapital može da bude udeo komplementora, komanditora ili njihove akcije. Osnovni kapital kod preduzeća sa ograničenom odgovornošću čine udeli vlasnika, dok kod akcionarskog preduzeća osnovni kapital predstavlja akcionarski kapital.

Kod osnivanja preduzeća osnivači koji su u principu i vlasnici preduzeća u njega ulažu gotovinu stvari i prava. Ukoliko se dogodi da unete stvari i prava imaju veću vrednost, procenu njihove vrednosti vrši ovlašćeni procenjivač. Procena stvari i prava koje su unete u

[18] Ranković, J., "*Specijalni bilansi",* Ekonomski fakultet, Beograd, 2002., str. 12.

novoosnovano preduzeće vrši se po nabavnim cenama na dan procene. Procena stvari i prava koje su unete u novoosnovano preduzeće vrši se po nabavnim cenama na dan procene. U slučaju osnovnih sredstava nabavna vrednost se svodi na sadašnju uz pomoć koeficijenta preostale korisnosti koji se procenjuje na bazi fizičkog stanja i funkcionalnosti sredstava u momentu procene.

Na osnovu upisanog, uplaćenog kapitala u gotovini, kao i procenjene vrednosti unetih stvari i prava sačinjava se inventor i troškovi osnivanja koji obuhvata bilans osnivanja (troškovi izrade statuta, troškovi oglašavanja osnivanja preduzeća, sudske takse), pa osnivački bilans ustvari predstavlja zaključni bilans procesa osnivanja i početni bilans novoosnovanog preduzeća, na osnovu koga se može izvršiti otvaranje poslovnih knjiga za knjigovodstveno obuhvatanje date imovine, kapitala, obaveza, prihoda kao i rashoda novoosnovanog preduzeća.

1.2. Bilans pravne promene

Promena pravne forme preduzeća je zapravo prelazak preduzeća iz jednog oblika u drugi. Odluku o promeni pravne norme preduzeća donosi najviši organ upravljanja preduzećem, a to je skupština akcionara, i ona se može izraziti tako što se: preduzeće transformiše iz jednog oblika u drugi, dok vlasnici preduzeća (akcionari ili vlasnici udela i učešća) ostaju isti sa nepromenjenim učešćem u kapitalu, tako što se preduzeće transformiše iz jednog u drugi oblik sa promenom vlasnika preduzeća, određeni vlasnici ostaju u transformisanom preduzeću, dok se drugi vlasnici povlače ili se u transformisano preduzeće uključuju novi vlasnici. U principu oblik preduzeća (ortačko preduzeće, komanditno društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo) može preći u bilo koji drugi oblik preduzeća pod uslovom da ispunjava uslove o osnivanju tog novog oblika.

Transformacija preduzeća iz jednog oblika u drugi bez promene vlasnika sa gledišta bilansa promene pravne forme najjednostavniji. Na dan promene pravne forme treba sačiniti zaključni bilans preduzeća dosadašnjeg oblika koji istovremeno predstavlja bilans otvaranja i bilans osnivanja novog oblika preduzeća na osnovu koga se otvaraju poslovne knjige novog oblika preduzeća. Transformacija preduzeća iz jednog oblika u drugi sa promenom vlasnika preduzeća sa bilansne tačke gledišta je komplikovana i ima sledeće faze:

- Sačinjavanje zaključnog bilansa dosadašnjeg oblika preduzeća
- Procenu vrednosti preduzeća i sačinjavanje bilansa dosadašnjeg oblika preduzeća na osnovu procenjene vrednosti
- Poravnjanje sa vlasnicima koji ne prihvataju promenu oblika preduzeća i prijem novih vlasnika
- Sačinjavanje bilansa otvaranja novog oblika preduzeća.

1.3. Bilans fuzije

Fuzija je postupak spajanja (fuzionisanja) imovine najmanje dva pravno i ekonomski samostalna preduzeća u jednu ekonomsku i pravnu celinu. Prema Zakonu o privrednim društvima fuzija nastaje prenosom imovine jednog ili više preduzeća na drugo preduzeće, u zamenu za obezbeđenje akcija ili udela tog preduzeća vlasnicima preuzetih preduzeća. Preuzeta preduzeća kao pravno lice se gase i samim tim prestaju da postoje, a novoosnovano preduzeće i dalje egzistira kao pravno lice.

Takođe do fuzije može doći nastankom novog preduzeća na koje prelazi imovina preduzeća koja se spajaju (fuzionišu), u zamenu za obezbeđenje akcija ili udela novog preduzeća vlasnicima spojenih preduzeća. Ovlašćeni procenjivač podnosi izveštaj o proceni vrednosti i odnosu zamene akcija ili udela postojećih preduzeća sa akcijama ili udelima novoosnovanog preduzeća sapajanjem. Najdelikatnije je odrediti odnos zamene akcija ili udela , taj problem se rešava uz pomoć bilansnog kursa, berzanskog kursa ili prinosnog kursa osnovnog kapitala.[19]

Bilansni kurs se izražava uz pomoć indeksa dobijenog iz odnosa osnovnog kapitala i neto aktive. Neto aktiva predstavlja ukupan iznos sopstvenog kapitala, tj. osnovni kapital i rezervni kapital i neraspoređeni dobitak. Utvrđuje se kao razlika između aktive umanjene za gubitak iskazan na strani aktive i obaveza pri čemu se sa obavezama izjednačuju dugoročna rezervisanja i pasivna vremenska razgraničenja.

Berzanski kurs se utvrđuje iz odnosa cene akicje po kojoj akcija menja vlasnika (tržišna vrednost) i nominalne vrednosti akcije. U stručnoj literaturi se ne preporučuje utvrđivanje razmene akcija na bazi berzanskog kursa zbog toga što je visina berzanskog kursa pod jakim uticajem špekulacija na tržištu kapitala koje namerno mogu da budu izazvane upravo zbog pripajanja odnosno spajanja preduzeća.

Prinosni kurs možemo utvrditi iz odnosa prinosne vrednosti preduzeća, tj. procenjene neto aktive jednom od prinosnih metoda i osnovnog kapitala, a prinosna vrednost preduzeća može da se proceni bilo putem kapitalizacije stabilizovanog dobitka, bilo diskontovanjem na sadašnju vrednost projektovanog čistog novčanog toka i rezidualne vrednosti.

1.4. Bilans saniranja

Saniranje se vrši sa ciljem osposobljavanja preduzeća za plaćanje dospelih obaveza, ukoliko postane nelikvidno tj. ako izgubi platežnu sposobnost ili posluje sa gubitkom.

Postoje dve vrste saniranja:

- **Saniranje u širem smislu** (*ekonomsko saniranje*) obuhvata mere koje doprinose otkrivanju i otklanjanju uzorka gubitka i obezbeđivanje trajnog ozdravljenja za život sposobnog preduzeća. Njegovi pravi ciljevi su: ponovno uspostavljanje finansijske ravnoteže zadovoljavajuće rentabilnosti i ekonomičnosti.[20]
- **Saniranje u užem smislu** (*finansijsko saniranje*) je usmereno na otpis gubitka ili uspostavljanje finansijske ravnoteže čime preduzeće postaje platežno sposobno što se

[19] Ranković, J., *„Specijalni bilansi“,* Proinkom, Beograd, 1996., str. 152
[20] Ranković, J., *„Specijalni bilansi“,* Proinkom, Beograd, 1996., str.125.

postiže putem smanjenja kapitala, dopune imovine, povećanje kapitala. Promene strukture aktive i promene strukture pasive.

1.5. Bilans razdvajanja

Razdvajanje kod društva lica u koje spadaju ortačka društva i komanditna društva se javljaju u slučaju kada se: društvo lica rastura, nestaje (podela imovine preduzeća između ortaka – razortačenje) i u slučaju kada dođe do razdvajanja sa jednim ortakom koji istupa iz preduzeća, pri čemu preduzeće i dalje opstaje sa ortacima koji se ne izdvajaju. Razdvajanje kod preduzeća u obliku društva kapitala (akicionarskih drštva i društva sa ograničenom odgovornošću) ne dolazi u obzir u slučaju kada neki od vlasnika istupa iz društva kapitala jer on prodaje svoje akcije (akcionarsko društvo), odnosno prodaje svoje uloge (d.o.o.) pri čemu se ta prodaja odvija izvan preduzeća.

Prilikom razortačenja članu društva koji istupa se vraćaju stvari date na korišćenje društvu i isplaćuje iznos u novcu koji bi primio po obračunu ako bi društvo prestalo da postoji u vreme njegovog izlaska. Ukoliko je vrednost imovine društva lica manje od obaveza, lice koje istupa iz društva mora plaćati deo iznosa koji nedostaje za izmirenje obaveza srazmerno svom učešću u snošenju gubitka. Ukoliko društvo lica u momentu istupanja jednog od članova ima započet, a nedovršen posao, lice koje istupa iz društva ima pravo na učešće u dobitku po okončanju tog posla, kao i obavezu snošenja gubitka po okončanju tog posla. U procesu razortačenja najdelikatnije je utvrditi obeštećenje u novcu ortaka koji izlazi iz društva. U stručnoj literaturi i sudskoj praksi zapravo se radi o zamišljenoj, a ne o stvarnoj likvidaciji preduzeća, pa je za poravnanje i utvrđivanje obaveštenja bitna vrednost preduzeća koje nastavlja sa poslovanjem do koje se dolazi putem procene.

U proceni vrednosti preduzeća primenjuju se različite metode i da svaka od njih odbacuje različitu vrednost preduzeća delikatno je odabrati vrednost preduzeća na osnovu koje bi se vršilo razortačenje i utvrdilo obeštećenje ortaku koji istupa iz društva. Taj problem je ovde zaoštren iz razloga što su interesima ortaka koji ostaju u društvu, tj. da procenjena vrednost bude što veća jer će u tom slučaju i njegovo obeštećenje u novcu biti veće.

Obrnut interes ortaka koji ostaju je da procenjena vrednost bude što niža jer će tada morati odlazećem ortaku da manje plati u novcu na ime obeštećanje. Razrešenje sukoba interesa odlazećeg i ostajućih članova društva lica najjednostavnije se rešava ako je ugovorom o osnivanju ili ugovorom o ortakluku predviđeno kako i po kojoj metodi se procenjuje vrednost preduzeća u slučaju razortačenja ortakluka.

1.6. Likvidacioni bilans

Likvidacija je gašenje preduzeća, njegovo brisanje iz sudskog registra, a time i nestanak kao pravnog lica. U skladu sa članom 100 Zakona o preduzeću, ono prestaje putem likvidacije:

- Ukoliko preduzeću zbog ne ispunjavanja uslova bude izrečena zabrana obavljanja delatnosti, a preduzeće u određenom roku i izrečenoj meri ne ispuni te uslove ili ne promeni delatnost;

- Ukoliko prestanu prirodni i drugi uslovi za obavljanje delatnosti za koje je preduzeće registrovano;
- Ukoliko je isteklo vreme za koje je preduzeće osnovano, a rok je odrađen aktom osnivanja;
- Ukoliko skupština ili članovi preduzeća odluče da se preduzeće likvidira;
- Ukoliko se broj članova ili akcionara preduzeća svede na jedan, a u roku šest meseci sudu koji vodi registar ne prijave nove članove ili akcionare;
- Ukoliko se pravosnažnom sudskom odlukom utvrdi ništavnost upisa u sudski registar;
- Ukoliko dođe do smanjenja osnovnog kapitala ispod zakonski propisanog minimalno osnovnog kapitala, a vlasnik preduzeća u roku od šest meseci ne izvrši dokapitalizaciju do nivoa minimalnog osnovnog kapitala preduzeće se likvidira.

1.7. Bilans likvidnosti

Cilj bilansa likvidnosti jeste da pruži što potpuniju sliku o mogućnosti održavanja likvidnosti preduzeća odnosno platežnoj sposobnosti preduzeća. Takva informacija je neophodna stoga što je permanentna likvidnost preduzeća, odnosno mogućnost plaćanja obaveza u momentu njihovog dospeća uslov ne samo za normalan rad preduzeća već i za opstanak preduzeća, jer ako preduzeće u dužem razdoblju ne izmiruje obaveze o roku njihovog dospeća za plaćanje izgubiće poverenje kod poverilaca, takvom preduzeću dobavljači neće isporučivati svoje proizvode i robu, niti će činiti usluge sa uobičajenim odloženim rokom plaćanja već će zahtevati avansno plaćanje koje nelikvidno preduzeće ne može da da, što znači da je prinuđeno da prestane sa poslovanjem. Na drugoj strani, kreditori će izbegavati pozajmljivanje nelikvidnom preduzeću jer nemaju sigurnosti da će svoja potraživanja moći naplatiti o roku dospeća.

1.8. Stečajni bilans

Naziv stečaj potiče od latinske reči „concurus“, što znači sakupljanje ili spajanje, sticanje ili sleganje u gomilu. Stečajni postupak se sprovodi radi grupnog namirenja poverilaca stečajnog dužnika, unovčenjem njegove imovine i podelom prikupljenih sredstava poveriocima.

Razlog otvarnja stečajnog postupka je platežna nesposobnost stečajnog dužnika. Stečajni dužnik je platežno nesposoban ukoliko nije u stanju izvršiti svoje dospele i potraživane obaveze plaćanja. Okolnosti da je stečajni dužnik podmirio ili da može da podmiri u celosti ili delimično potraživanja nekih poverilaca samo po sebi ne znači da je platežno sposoban. Po pravilu se smatra da je stečajni dužnik platežno nesposoban ako 60 dana neprekidno ne izmiruje dospele novčane obaveze. Stečajni postupak može da se otvori i zbog preteće platežne nesposobnosti. Ona postoji ako stečajni dužnik prema predviđanjima u vremenu dospelosti neće biti u stanju da ispuni postojeće obaveze plaćanja.

1.9. Bilans poravnanja

Preduzeće koje je zapalo u kriznu situaciju koja se manifestuje nemogućnosti plaćanja obaveza uopšte (insolventnost) putem poravnanja sa poveriocima izbegava stečaj, rasturanje i nestanak preduzeća. Zapravo, poravnanje je usmereno na saniranje preduzeća i održavanje preduzeća. Poravnanje se vrši otpisom dela obaveza ili prolongiranjem rokova plaćanja obaveza i može da bude dobrovoljno ili prinudno.

Dobrovoljno poravnanje se odvija van suda i zasniva se na otpisu. Dužnik i poverioci pogađaju koji će deo duga od strane poverilaca biti oprošten, otpisom, odnosno u kom roku će dug biti plaćen, ako se radi o prolonogiranju rokova plaćanja. Nedostatak vansudskog poravnanja jeste u tome što se poverioci, kad ih ima mnogo, teško okupljaju i što se poravnanje ne odnosi na one poverioce koji ga nisu prihvatili.

Prinudno poravnanje se odvija pred sudom i ako ponuđeno poravnanje prihvate poverioci čija potraživanja u ukupnim potraživanjima od dužnika čine preko 50%, poravnanje se odnosi i na poverioce koja ga nisu prihvatilia. To poravnanje tada ima snagu obaveznosti. Procedura prinudnog poravnanja se sastoji od vođenja postupka prinudnog poravnanja i od pokretanja prinudnog poravnanja.

Prinudno poravnanje vodi veće trojice sudija od kojih jedan je predsednik veća, dok veće sudija može da imenuje i upravnika.

Prinudno poravnanje pokreće dužnik ili poverilac uz saglasnost dužnika.

Cilj početnog bilnsa poravnanja je da pokaže:

- Da je poravnanje nužno radi saniranja, a time i opstanak preduzeća;
- Da pokaže pokrivenost obaveza imovinom
- Da izdvoji obaveze prema razlučenim ili izlučenim poveriocima i zaštićenim poveriocima koji se uzimaju iz poravnjanja.[21]

Odluka poverioca da li će prihvatiti ili ne ponuđeno poravnanje u suštini zavisi od procene da li će dužnik ispuniti obaveze proistekle iz poravnanja (plaćanje neotpisanog dela duga u rokovima utvrđenim na poravnanju), a naročito zavisi od procene da li će poverioci više izgubiti ako ne prihvate poravnanje i time puste da dužnik padne pod stečaj, a oni svoja potraživanja naplate putem stečajne mase.

Pri donošenju odluke prihvatiti ili ne prihvatiti poravnanje kod izvesnih poverilaca veliku ulogu ima i poslovni interes da se dužnik održi, da ne ide u stečaj. To će se dogoditi kada dužnik za poverioca predstavlja značajnog kupca i poslovnog partnera. U takvim okolnistima poverilac pokreće postupak poravnanja, naravno uz saglasnost dužnika sa ciljem da se putem poravnanja dužnik sanira i time osposobi za opstanak.

[21] Ranković, J., *„Specijalni bilans“i,* Ekonomski fakultet, Beograd, 2002., str. 16

2. Napomene

Korisnicima finansijskih izveštaja na raspolaganju mora postojati što više relevantnih informacija, ali istovremeno cilj je i da finansijski izveštaji budu pregledani. Kontradiktornost u ovim zahtevima dovela je do toga da se u osnovnom setu finansijskih izveštaja u kom se nalaze bilans stanja, bilans uspeha, izveštaj o promenama na kapitalu i izveštaj o novčanim tokovima nalaze i napomene ili kako se još nazivaju, beleške uz finansijske izveštaje. One su u čvrstoj vezi sa ostalim finansijskim izveštajima koji čine osnovni set finansijskog izveštavanja, jer omogućavaju opis informacija iskazane u njima, sve u cilju ostvarivanja što realnijeg izveštavanja.

Pravila koja se moraju poštovati pri sastavljanju napomena su ista kao ona koja se poštuju pri sastavljanju finansijskih izveštaja. Informacije moraju biti jasne, relevantne, proverljive i blagovremene. Jedina razlika po kojoj se izdvajaju od ostalih izveštaja je u tome što ne postoji propisana forma za sastavljanje napomena, pa se forma tog izveštaja razlikuje od jednog do drugog preduzeća, jer svako preduzeće kreira napomene za svoje potrebe. Beleške koje ne sadrže sve releavantne informacije i koje su nejasne, mogu dovesti do opasnog bilansnog delikta poznatog kao zamagljivanje bilansa. Ovakav bilans može navesti korisnike na odluke koje im ne idu u korist, jer nisu nastale kao posledica realnog sagledavanja stanja. Zato je veoma važno za računovođe da sastave napomene u kojima će iskazati sve relavantne informacije, a za korisnike finansijskih izveštaja da ih detaljno analiziraju kako bi doneli ispravne odluke.

Beleške se nalaze nakon izveštaja o novčanim tokovima. Važno je napomenuti i da se računovodstvene politike koje su primenjivane mogu prema važećim računovodstvenom standardu prikazati odvojeno od napomena ili u okviru napomena. U praksi se koriste oba pristupa.

Ključne informacije koje prema Međunarodnom računovodstvenom standardu 1, koji se bavi prezentacijom finansijskih izveštaja treba da sadrži ovaj izveštaj, odnose se na informacije o primenjenim računovodstvenim politikama, informacije čije obelodanjivanje zahtevaju standardi, a koje već nisu prikazane u finansijskim izveštajim kao i dodatne informacije koje nisu prikazane u finansijskim izveštajima, ali su neophodne za njihovo razumevanje.

Pri čitanju ovog izveštaja prva informacija na koju se nailazi tiče se osnivanja preduzeća i izvršenih ststusnih promena. U prvoj napomeni, ukratko je opisana istorija preduzeća. Osnivači se izjašnjavaju kojom delatnošću će se baviti osnovano preduzeća. Često se dešava da je ta lista delatnosti dugačka, jer se osnivači registruju za više delatnosti smatrajući da će u budućnosti diferencirati proizvodnju pa kada dođe do početka obavljanja nove delatnosti ne mora se vršiti ponovna registracija. Ovo ne bi trebalo da bude čest slučaj, jer je važno za korisnike finansijskih izveštaja da se jasno odvoji osnovna delatnost preduzeća. Pored ovih informacija vezanih za osnivanje, na ovom mestu se nalaze i informacije koje govore o promenana do kojih je došlo tokom života preduzeća kao što su promene pravne forme, spajanje, pripajanje ili slični značajni događaji.

Drugi deo napomena daje odgovor na pitanje koja je normativna osnova finansijskog izveštavanja. Ovo podrazumeva da se prvo mora naglasiti da li su pri izradi finansijskih izveštaja poštovani Međunarodni računovodstveni standardi i koja je osnovica za procenjivanje usvojena. Naravno, neće se primenjivati svi standardi, već samo oni standardi koji tangiraju transakcije konkretnog preduzeća. Kada se utvrde standardi koji se odnose na poslovanje, moraju se dosledno primenjivati i od njih se ne može svojevoljno odstupati. U izuzetnim slučajevima može se odustati od primene standarda, ali to se ne mora objaviti i objasniti u napomenama. Takav finansijski izveštaj tada nije napisan prema standardima. To je važan podatak, jer ne postoji mogućnost delimičnog poštovanja standarda, što bi značilo da se za neke pozicije poštuje, a za neke ne. Zato se jasno mora u napomeni navesti da priloženi finansijski izveštaji nisu sastavljeni u saglasnosti sa MSFI i MRS, jer ne postoji mogućnost da će se to odraziti na objektivnost i realnost izveštaja. Druga bitna informacija govori o tome da li je bilo odstupanja od MRS odnosno MSFI i kako se postupilo ako su nacionalni propisi zahtevali drugačije postupke. Do situacije da postoje odstupanja može doći u slučaju izmena u MRS odnosno MSFI, a da te izmene nisu prevedene na jezike na kom se sastavljaju izveštaji, pa je to kašnjenje u prevođenju razlog nepodudaranja međunarodnih i nacionalinh standarda. Obavezno se mora navesti kako se postupilo u tom slučaju. Nekada se može desiti i da se u toku izveštajnog perioda otpočelo sa primenom nekog novog standarda, pa se mora u okviru ovog dela napomena objasniti da li je izvršeno usaglašavanje sa ranijim izveštajima u cilju očuvanja uporedivosti i moraju se iskazati razlozi početka primene tog novog standarda i koje su posledice takve odluke.

Pored normativne osnove, nepohodno je pružiti i informacije o obračunskoj osnovi za sastavljanje finansijskih izveštaja. Obračunska osnova može biti istorijski trošak, fer vrednost, sadašnja vrednost, amortizovana vrednost, revalorizovana vrednost. Često se sve navedene vrednosti primenjuju jer se različite pozicije različito vrednuju. Osnove za vrednovanje mogu biti objavljene i u okviru računovodstvenih politika. Na kraju, u ovom delu napomena, navodi se i u kojoj valuti su iskazani podaci u finansijskim izveštajima i da li su navedeni u hiljadama, milionima, milijardama...

Treći deo napomena se tiče pregleda računovodstvenih politika, ako se one iskazuju u okviru napomena. Primenjene računovodstvene politike su veoma značajne jer postoje mnogobrojni načini za manipulacijama kojima se često služe menadžeri radi ostvarivanja svojih ciljeva. Dobar primer je mogućnost primene različitih metoda otpisa stalne imovine gde se odabirom neke od dozvoljenih metoda može uticati na visinu rezultata. Zbog toga se u okviru računovodstvenih politika pored osnova koje se koriste za vrednovanje imovine i obaveza, obavljaju i metodu otpisa pozicija koje se mogu otpisivati, kako bi korisnik izveštaja uzeo i tu informaciju u razmatranje.

Poslednji deo se razlikuje od preduzeća do preduzeća i tu se vidi činjenica da ne postoji jedinstvena forma za sastavljanje napomena. Sadržaj ovog dela zavisi od delatnosti preduzeća, jer od toga zavisi i koje će sve pozicije imati u bilansu. Ovde se svaka pozicija iz bilansa stanja i bilansa uspeha posebno raščlanjava na onaj način koji je relevantan za konkretan poslovni entitet. Kada se informacije date u ostalim finansijskim izveštajima upotpune sa

ovim detaljinijim informacijama iz napomena, stvara se realna slika o poslovanju preduzeća, finansijskom i prisnom položaju.

Na sledećim primerima pokazaćemo primenu računovodstvenih politika u skladu sa MRS/MSFI i zakonima Republike Srbije, a samim tim i objavljivanja informacija i računovodstvenih politika u Srbiji, i dalje nije u potpunosti usaglašena. Zbog toga, napomene uz finansijske izveštaje mogu biti veoma različite. Razlika u sadržini i obimu može se javiti kod napomene istog preduzeća kroz različite poslovne godine, kao i kod napomena različitih preduzeća. Dakle, preduzeća neujednačeno pristupaju sastavljanju napomena i obelodanjivanju informacija. Dešava se da pojedine računovodstvene politike nisu date ili nisu dovoljno obrazložene. Shodno tome, one nisu deo istraživanja ili su razmatrane u skladu sa dostupnošću informacija. Kljične politike najčešće su korektno objavljene, pa će njima biti posvećena najveća pažnja. Naglasak je na izveštajima iz poslednje poslovne godine, 2013., a u svrhu poređenja i analize koristiće se i izveštaji iz prethodnih godina.

Koridori Srbije

Delatnost i osnovni podaci

Koridori Srbije, društvo sa ograničenom odgovornošću, sa sedištem u Kralja Petra 21, u Beogradu, osnovano je 22.01.2009. i bavi se inženjerskom delatnošću i tehničkim savetovanjem.

Koridori Srbije d.o.o. su osnovani sa osnovinim ciljem obavljanja poslova iz oblasti saobraćajne infrastrukture – autoputeva na teritoriji Srbije, u delu vršenja investitorske funkcije na izgradnji autoputeva, uključujući i poslove eksproporijacije, izrade planske i projektne dokumentacije i izvođenja radova, organizovanja stručnog nadzora nad izgradnjom autoputeva, kao i planiranje izgradnje autoputeva.

Društvo Koridori Srbije registrovano je kao društvo sa ograničenom odgovornošću, i poslovalo je pod poslovnim imenom „Koridor 10“ Beograd, do 08.02.2011. godine. društvo je osnovano u skladu sa Zaključkom Nacionalnog saveta za infrasrtkturu Republike Srbije kojom je izgradnja Koridora 10 označena kao strateški interes Republike, Odlukom Upravnog odbora JP „Putevi Srbija“ br.953-67/08-48 od 22.01.2009. godine Vlada Republike Srbije je dala odobrenje br. 05 023-278/2009-1 od 22.01.2009. godine na odluku o osnivanju društva sa ograničenom odgovornošću „Koridor 10“ d.o.o. u skladu sa ugovorom o prenosu vlasništva Društva br. 032-01-00010/2010-01, koji je zaključen između javnog preduzeća „Putevi Srbije“ i Vlade Republike Srbije od 24.11.2010. godine, javno preduzeće „Putevi Srbije“ prenelo je pravo na vlasništva i osnivački ulog u iznosu od 3.025.000.000 dinara na Republiku Srbiju. Promena vlasništva registrovana je kod Agencije za privredne registre Republike Srbije pod brojrm BD 134765/2010 od 30.11.2010. godine.[22]

U skladu sa Odlukom Vlade Srbije o Osnivačkom aktu Koridora 10 Beograd, br.023-9271/2010-30 od 21.01.2011. godine nastale su sledeće promene:

- Promena poslovnog imena iz Koridori 10 d.o.o. u Koridori Srbije d.o.o.
- Smanjenje osnivačkog kapitala na 500.000 hiljada dinara.
- Skupština će biti sastavljena od najviše pet članova koje će imenovati Vlada
- Društvo predstavlja Direktor (umesto Upravnog odbora).

Organi društva čine pet predstavnika Osnivača. Predstavnike je imenovala Vlada Zaključkom 24 broj 119-6237/2012 od 20.09.2012. godine i Zaključkom 24 broj 1197415/2012 od 21.01.2011. godine.

Direktor zastupa društvo u poslovima unutrašnjeg i spoljnotrgovinskog prometa. Direktora društva bira i razrešava skupština društva na predlog ministra saobraćaja. Direktor društva bira se na period od četiri godine.

Poslovi koji se obavljaju u „Koridori Srbije“ d.o.o. su funkcionalno grupisani u sedam organizacionih celina. U sektorima se obavljaju poslovi koji predstavljaju ključne aktivnosti

[22] http://www.apr.gov.rs/

za ispunjavanje misije Društva, dok grupe predstavljaju službe koje predstavljaju podršku rada sektora i poslovodstva.

Napomene Koridori Srbije

Koridori Srbije d.o.o. je srednje pravno lice i poslovne knjige vodi prema odredbama Zakona o računovodstvu i ostalim propisima koji regulišu finansijsko izveštavanje privrednih društava u Republici Srbiji.

Prihodi od prodaje

Prihodi se priznaju do nivoa buduće ekonomske koristi za Društvo, pod uslovom da se ti prilivi mogu pouzdano proceniti. Prihodi se vrednuju po fer vrednosti u visini fakturne vrednosti, umanjene za popuste, rabate i ostale povezane poreze i dažbine. Društvo priznaje prihode do iznosa koji je neophodan da se pokriju troškovi tekućeg poslovanja, dok se iznos prihoda koji premašuje troškove razgraničava u okviru dugoročnih obaveza.

Prihodi od prodaje ostvareni su prodajom tenderske dokumentacije i to u iznosu od 1.811 dinara na domaćem i na inostranom tržištu.[23]

Ostali poslovni prihodi

Ostali poslovni prihodi po principu razgraničenja. Na ovoj poziciji je iskazan iznos od 249.000 dinara.[24]

Finansijski prihodi

Na ovoj poziciji je iskazan iznos od 83.069 dinara koji se odnosi na smanjenje osnivačkog kapitala za pokriće troškova poslovanja.[25]

Ostali prihodi

Na ovoj poziciji je iskazan iznos od 230 dinara koji se sastoji iz naplaćennih sudskih troškova.[26]

[23] http://www.apr.gov.rs/
[24] http://www.apr.gov.rs/
[25] http://www.apr.gov.rs/
[26] http://www.apr.gov.rs/

Azvirt Ogranak Beograd

Opšte informacije

Privredno društvo Azvirt Ogranak Beograd (Stari grad), (u daljem tekstu:“ Društvo“) registrovano je kao Ogranak stranog pravnog lica.

Društvo je osnovano 21.10.2011. godine, kao Ogranak azerbejdžanske kompanije Azvirt, Baku.

Društvo je registrovano za obavljanje delatnosti izgradnje puteva i autoputeva. (šifra delatnosti 4211).

Prema kriterijumu za razvrstavanje iz Zakona o računovodstvu i reviziji („Službeni glasnik RS“ broj 46/2006, 111/2009, 99/2011 – dr. Zakon i 62/2013 – dr. Zakon) Društvo je razvrstano u srednje pravno lice.

Sedište Društva je u Beogradu, Republika Srbija, na sledećoj adresi: Čika Ljubina 12, 11000 Beograd.

Prosečan broj zaposlenih u 2013. godini je iznosio 187, a u 2012. godini: 46.[27]

Pregled značajnih računovodstvenih politika

Osnovne računovodstvene politike primenjene za sastavljanje ovih finansijskih izveštaja navedene su u daljem tekstu. Ove politike su konzistentno primenjene na sve prikazane godine, osim ako nije drugačije naznačeno.

Osnov za sastavljanje finansijskih izveštaja

Društvo je sastavilo ove finansijske izveštaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu Republike Srbije (daljem tekstu „Zakon“) objavljenim u Službenom glasniku Republike Srbije broj 62/2013 koji zahteva da finanisjiski izveštaji budu pripremljeni u skladu sa svim prevedenim MSFI do 01.01.2009. godine. Posebni zahtevi Zakona odstupaju od MSFI zbog činjenice da su usvojeni smo prevedni standardi te ovi finansijski izveštaji ne sadrže efekte MSFI koji su objavljeni od 01.01.2009. godine. Osim pomenutog Zakon zahteva određena prikazivanja i određeni tretman računa i stanja, što ima za posledicu dodatna odstupanja od MSFI kao što sledi:

- Društvo je sve ove finansijske izveštaje sastavilo u formatu propisanom od strane Ministarstva finansija Republike Srbije, koji nije u skladu sa zahtevima MRS 1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja i MRS 7 – Izveštaj o tokovima gotovine.
- Vanbilansana sredtva i obaveze su prikazana na obrascu bilansa stanja (napomena 2.18). ove stavke po definiciji MSFI ne predstavljaju ni sredstva ni obaveze.

Sastavljanje finansijskih izveštaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu Republike Srbije zahteva primenu izvesnih ključnih računovodstvenih procena. Takođe, zahteva da rukovodstvo koristi svoje prosuđivanje u primeni računovodstvenih politika Društva. Oblasti

[27] http://www.apr.gov.rs/

koje zahtevaju prosuđivanje većeg stepena ili veće složenosti, odnosno oblasti u kojima pretpostavke i procene imaju materijalni značaj za finansijske izveštaje obelodanjeni su u napomeni 4.

Priznavanje prihoda

Prihod uključuje fer vrednost primljenog iznosa ili potraživanja po osnovu prodaje roba i usluga u toku normalnog poslovanja Društva. Prihod se iskazuje bez PDV-a, povraćaj robe, rabata i popusta nakon eliminisanja prihoda ostvarenog unutar grupe.

Društvo priznaje prihod kada se iznos prihoda može pouzdano izmeriti, kada je verovatno da će u budućnosti Društvo imati ekonomske koristi i kada su ispunjeni posebni kriterijumi za svaku od aktivnosti Društva kao što je u daljem tekstu opisano. Iznos prihoda se ne smatra pouzdano merljivim sve dok se ne reše sve potencijalne obaveze koje mogu nastati u vezi sa prodajom. Svoje procene Društvo zasniva na rezultatima iz prethodnog poslovanja, uzimajući u obzir tog kupca, vrstu transakcije i specifičnosti svakog posla.

- Prihod od prodaje usluga

Preduzeće se bavi izgradnjom puteva. Ove usluge se pružaju putem ugovora sa fiksnom cenom, na osnovu prihvaćenih budžeta za projekat.

Prihod od ugovora sa fiksnom cenom za pružanje usluga izgradnje puteva se takođe priznaje po metodi stepena dovršenosti. Prema ovoj metodi, prihod se generalno priznaje na osnovu izvršenih usluga do datog datuma, utvrđenih kao procenat u odnosu na ukupne usluge koje treba da budu pružene.

Ukoliko nastanu okolnosti koje mogu da promene početne procene prihoda, troškova ili vreme potrebno za kompletiranja, procene se revidiraju. Ova revidiranja mogu dovesti do povećanja ili smanjenja procenjenih prihoda ili troškova i odražavaju se na prihod u periodu kada se rukovodstvo upoznalo sa okolnostima koje su dovele do revediranja.

- Prihod od kamata

Prihod od kamata se priznaje na vremenski proporcionalnoj osnovi primenom metode efektivne kamatne stope. U slučaju umanjenja vrednosti potraživanja, Društvo umanjuje knjigovodstvenu vrednost potraživanja do nadoknadivog iznosa koji predstavlja procenjeni budući novčani tok diskontovan po prvobitnoj efektivnoj kamatnoj stopi finansijskog instrumenta i nastavlja da prikazuje promene diskonta kao prihod od kamate. Prihod od kamate na zajmove čija je vrednost umanjena utvrđuje se primenom metode prvobitne efektivne kamatne stope.

Poslovni prihodi

	2013	2012
Prihodi od prodaje	6.854.710	445.958
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga Koridorima	6.854.710	445.958
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na domaćem tržištu	64.440	1.758
Ukupno	6.919.150	447.716

Na osnovu podataka iz prikazane tabele vidimo da su poslovni prihodi iz 2012. godine su bili 447.716 dinara, a u 2013. godini 6.919.150 dinara. Zaključujemo da su se poslovni prihodi povećali u 2013. godini.

Prihodi od povećanja vrednosti zaliha učinaka	2013	2012
Povećanje vrednosti zaliha nedovršene proizvodnje-radovi na Koridoru	162.685	279.058
Povećanje vrednosti zaliha polu-proizvoda-lomljeni kamen	73.199	
Ukupno	**235.884**	**279.058**

Prihodi od povećanja vrednosti zaliha učinaka u 2013. godini su iznosili 235.884 dinara, a u 2012. godini 279.058 dinara.

Finansijski prihodi[28]

U hiljadama RSD	2013	2012
Finansijski prihodi		
Finansijski prihodi od ostalih povezanih pravnih lica	621	
Prihodi pd kamata	39.975	12.078
Pozitivne kursne razlike	156.997	134.240
Prihodi po osnovu efekata valutne klauzule	213	
Ostali finansijski prihodi		21
Ukupno	**197.806**	**146.339**

Finansijski prihodi u 2013. godini su iznosili 197.806 dinara, a 2012. godine 146.339 dinara.

Upoređivanje ostvarenih rezultata kompanija „Koridori" i „Azvirt"

Upravljanje finansijskim sredstvima preduzeće dovodi do nastanka finansijskih prihoda kada preduzeće svoja slobodna novčana sredstva plasira u druga preduzeća ili finansijske institucije.

Na osnovu podataka iz napomena - bilans uspeha uporedićemo prihode kompanija "Koridori" i "Azvirt".

Podaci o *poslovnim prihodima* u preduzeću "Koridori" nisu dostupni.Preduzeće "Azvirt" je ostvarilo *poslovni prihod* od 6.919.150 dinara u 2013. godini, a u 2012. godini 4.447.716 dinara.

[28] http://www.apr.gov.rs/

Prihodi od prodaje u preduzeću "Koridori" u 2013. godini bili su 1.811 dinara, a za 2012. godinu podaci nisu prikazani.

Ostali poslovni prihodi prikazani su samo za 2013. godinu u preduzeću "Koridori" i iznosili su 249.000 dinara.

Prihodi od povećanja vrednosti zaliha učinaka su prikazani u napomenama preduzeća "Azvirt" za 2013. i 2012. godinu. Prihodi su iznosili 235.884 dinara odnosno 279.058 dinara.

Finansijski prihodi su prikazani u napomenama preduzeća "Koridori" i "Azvirt" i oni su bili u 2013. godini 83.069 dinara i 197.806 dinara. Podatak za 2012. godinu u preduzeću "Koridori" nije dostupna, a u preduzeću "Azvirt" iznosi 279.058 dinara.

Ostali prihodi su prikazani samo u napomenama preduzeća "Koridori" i iznosili su 230 dinara u 2013. godini.

Profitabilnost preduzeća "Koridori" i "Azvirt"

Analizu profitabilnosti poslovanja preduzeća opravdano se svrstava u najvažnije delove finansijske analize. Pokazatelj profitabilnosti su odnosi koji povezuju profit sa prihodima iz prodaje i investicijama, a ukupno posmatrani pokazuju efikasnost poslovanja preduzeća.

Poslovni dobitak kao razlika poslovnih prihoda i rashoda predstavlja prirast koji je ostvaren na angažovana poslovna sredstva koja su korišćena za obavljanje delatnosti.

Nepobitna povezanost bilansa stanja i bilansa uspeha omogućila je da se svaki prihod predstavlja kao povećanje aktive ili smanjenje pasive, dok se rashodi tumače kao smanjenja aktive ili smanjenje pasive.[29]

Pošto je profitabilnost glavni pokretač svih investitora, napravljeno je vise načina iskazivanja iste kako bi pokazatelji bili što jasniji i pregledniji.

Neto poslovna margina

Neto poslovna margina je učešće neto rezultata u poslovnim prihodima kompanije. Drugi naziv za ovaj pokazatelj su neto marža i profitna marža.

Kalkulacija neto margine se izračunava: (AOP 229 Neto dobitak (223 – 224 – 225 – 226 + 227 – 228) ili AOP 230 Neto gubitak (224 – 223 + 225 + 226 – 227 + 228)) / AOP 201 Poslovni prihodi (202 + 203 + 204 – 205 + 206).

Preduzeće "Koridori" nisu imali neto dobitak ni neto gubitak u 2013. godini i 2012. godini., a poslovni prihodi su bili 4.386 dinara. Neto poslovna margina je 0%.

Preduzeće "Azvirt" je ostvario neto dobitak u 2013. godini u iznosu od 268.867 dinara. i posloni dobitak od 7.155.034 dinara. Neto poslovna margina je 3,76%.

Preduzeće "Azvirt" je ostvario neto dobitak u 2012. godini u iznosu od 33.312 dinara i poslovni dobitak od 726.744 dinara. Neto poslovna margina je 4,58%.

[29] Goranka Knežević, *"Analliza finansijskih izveštaja"*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012. godine

Bruto poslovna margina

Bruto marža (engl. gross margin), jedan od finansijskih pokazatelja poslovanja, govori o tome koliko se bruto dobiti ostvaruju na jednu jedinicu poslovnih prihoda.

Bruto marža se naziva još i bruto poslovna margina i poslovna marža.

Kalkulacija margine: (AOP 213 Poslovni dobitak (201 – 207) ili AOP 214 Poslovni gubitak (207- 201) / Poslovni prihodi (202 + 203 + 204 + 205 + 206).

Preduzeće "Koridori" ima bruto poslovnu marginu od 32,88% u 2013. godini, a u 2012. godini 5.350,86%.

Preduzeće "Azvirt" ima bruto poslovnu marginu od 4,50% u 2013. godini, a u 2012. godini 2,94%.

Stopa prinosa na kapital

Stopa prinosa na kapital je poznata pod nazivom ROE. Ovaj racio stavlja u odnos vrednost neto rezultata i sopstvenog kapitala (total equity), čime se utvrđuje stopa rasta vlasničkog kapitala. Isti odnos se može utvrditi i množenjem stope neto dobitka i koeficijenta obrta sopstvenih sredstava (DuPoint sistem analize).

ROE se izračunava: AOP 229 Neto dobitak (223 – 224 – 225 – 226 + 227 – 228) / AOP 101 A. Kapital (101 + 103 + 104 + 105 + 106 – 107 + 108 – 109 – 110).

ROE za preudzeće "Koridori" je u 2013. godini i 2012. godini bio 0%.

ROE za preduzeće "Azvirt" je u 2013. godini bio 100%, a u 2012. godini 105,61%.

Stopa prinosa na imovinu

Stopa prinosa na imovinu koja je poznata i pod nazivom ROA predstavlja merenje udela poslovnog rezultata u poslovnoj imovini (total assets). Uprošćeno ovaj koeficijent pokazuje koliko dinara neto dobitaka je ostvarila kompanije na svakih 100 dinara angažovanih ukupnih sredstava.

Kalkulacija stope prinosa na poslovnu imovinu: (AOP 213 Poslovni dobitak (201 – 207) ili AOP 214 Poslovni gubitak (207 – 201) / AOP 22 Poslovna imovina (001 + 012 + 021).

ROA za kompaniju "Koridori" u 2013. godini bio je 0,19%, a u 2012. godini 1,04%.

ROA za kompaniju "Azvirt" u 2013. godini 4,40%, a u 2012. godini 0,30%.

Telenor

Osnovne informacije

Finansijski izveštaji Društva Telenor d.o.o. Beograd (Društvo) i pregled značajnih računovodstvenih politka i druge napomene za godinu koja se završila 31. Decembra 2013. godine usvojeni su Odlukom direktora Društva dana 25.02.2014. godine.

Društvo je društvo sa ograničenom odgovornošću registrovano u Republici Srbiji i u 100% vlasništvu Telenor A/S, Danska.

Društvo je angažovano u pružanju usluga mobilne telekomunikacije, uključujući i veleprodaju paketa i vaučera ovlašćenim dilerima. Društvo ostvaruje prihod od prodaje uglavnom na domaćem tržištu, međutim, prihode stiče i pružanjem usluga stranim kupcima (prihod od roaming-a), na osnovu komercijalnih post-paid i pre-paid sporazuma o romaing-u sa mobilnim operaterima iz raznih zemalja.

Sedište Društva je u Beogradu, u ulici Omladinskih Brigada broj 90.

Na dan 31. decembra 2013. društvo je zapošljavalo 955 radnika (31.decembar 2012. godine: 1.142 radnika).[30]

Osnove za pripremu

Društvo vodi evidencije i sastavlja finansijske izveštaje u skladu sa Zakonom o računovodstvu Republike Srbije i ostalom primenljivom zakonskom regulativom u Republici Srbiji.

Zakon o računovodstvu Republike Srbije je usvojen od strane Narodne Skupštine i objavljen je u Službenom Glasniku RS broj 62/2013 dana 16. jula 2013. godine, a u primeni je počev od 24.jula 2013. godine. Na osnovu prelaznih i završnih odredbi, podzakonska akta za sprovođenje ovog Zakona počeće da se primenjuje od finansijskih izveštaja koji se sastavljaju na dan 31. decembra 2014. godine, dok će se do tog datuma primenjivati podzakonski akti odneti na osnovu Zakona o računovodstvu i reviziji (Službeni glasnik RS br.46/06,111/09 i 88/11). Takođe, odredbe koje se odnose na dostavljanje finansijskih izveštaja (članovi 33-35) počeće sa primenom od finansijskih izveštaja koji se sastavljaju na dan 31. decembra 2014. godine.

U skladu sa Zakonom o računovodstvu, pravna lica i preduzetnici u Republici Srbiji treba da sastave i prezentuju finansijske izveštaje u skladu sa relevantnim zakonskim i profesionalnim regulativama, koje obuhvataju primenjivi okvir finansijskog izveštavanja („Okvir“), Međunarodne računovodstvene standarde („MRS“), Međunarodne standarde finansijskog izveštavanja („MSFI“) i interpretacije standarda.

MRS, MSFI i tumačenja izdati do 1.januara 2009. godine od strane Odbora za međunarodne računovodstvene standarde i Komiteta za tumačenja međunarodnih standarda finansijskog

[30] http://www.apr.gov.rs/

izveštavanja su zvanično prevedeni rešenjem Ministarstva Finansija Republike Srbije broj 401-00-1380/2010-16 o utvrđivanju prevoda Međunarodnih računovodstvenih standarda odnosno Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja i objavljani u Službenom glasniku Republike Srbije broj 77 dana 25. oktobra 2010. godine.

Izmenjeni ili izdati MSFI i interpetacije standarda nakon 1.januara 2009. godine nisu bili primenjeni prilikom sastavljanja priloženih finansijskih izveštaja te ovi finansijski izveštaji nisu u skladu sa MRS.

Pored toga, priloženi finansijski izveštaji su sastavljani u formatu propisanom Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike sa naknadnim izmenama i dopunama (poslednji Službeni glasnik Republike Srbije broj 101/2012). Navedeni pravilnici su zasnovani na zakonski definisanom potpunom skupu finasnsijskih izveštaja koji odstupa od onog definisanog u MRS 1 Prikazivanje finansijskih izveštaja u pogledu načina prikazivanja određenih bilansnih pozicija.

Računovodstveni osnov

Ovi finansijski izveštaji su sastavljeni u skladu sa načelom istorijskog troška, osim ukoliko je specifično navedena primena fer vrednosti, kao što je predviđeno u računovodstvenim politikama. Finansijski izveštaji su prezentovani u dinarima Republike Srbije (RSD) i sve iskazane numeričke vrednosti predstavljene su u hiljadama dinara (RSD'000), osim ukoliko je drugačije navedeno.

Društvo je u sastavljanju priloženih finansijskih izveštaja primenilo računovodstvene politike.

Prilikom pripreme finansijskih izveštaja rukovodstvo Društva je, donoseći pretpostavke, izvršilo određene procene i prosuđivanja koja imaju efekat na iskazane prihode, rashode, aktivu i pasivu, kao i na obelodanjivanje potencijalnih obaveza na dan izveštavanja. Neizvesnost ovih pretpostavki i procena nosi rizik sa mogućim ishodom u materijanim značajnim korekcijama sadrašnje vrednosti sredstava i obaveza u narednim periodima.

Prihodi

Prihodi se priznaju do nivoa očekivane ekonomske koristi za Društvo pod uslovom da se taj iznos može pouzdano izmeriti. Pored toga, sledeći specifični kriterijumi moraju biti ispunjeni pre priznavanja prihoda.

Prihodi od prodaje robe

Prihodi se priznaju u momentu prelaska značajnih rizika i koristi od vlasništva nad robom na kupca pri čemu se iznos prihoda može sa pouzdanošću utvrditi.

Prihodi od roaming-a

Prihodi od odlaznog roaming saobraćaja ostvaruju se u mreži operatera u zemlji u kojoj se nalazi pretplatnik Društva. Prihod od odlaznog roaming saobraćaja uključuje i naknadu koja se fakutriše pretplatniku za pozive koji pretplatnik prima dok se nalazi u mreži drugog

operatera. Prihodi od odlaznog i prihodi od dolaznog roaming saobraćaja priznaju se po bruto principu na osnovu saobraćaja ostvarenog u toku perioda.

Prihodi i troškovi interkonekcije

Prihodi i troškovi interkonekcije proizilaze iz saobraćaja ostvarenog između pretplatnika operatera fiksne telefonije, drugih operatera mobilne telefonije i pretplatnika Društva. Prihod od interkonekcije priznaje se na bazi ostvarenog dolaznog saobraćaja od strane pretplatnika drugih operatera u toku perioda. Troškovi interkonekcije priznaju se na osnovu ostvarenog odlaznog saobraćaja prema mrežama drugih operatera, u toku perioda.

Prihodi od aktivacije i troškovi aktivacije

Naknada za aktivaciju je jednokratna naknada koja se priznaje u momentu kada se pretplatnik inicijalno konektuje na mrežu. S tim u vezi nastali troškovi, odnose se pre svega na naknade dilerima, kao i na troškove SIM kartica.

Naknade za aktivaciju koje ne predstavljaju individualnu uslugu razgraničavaju se u toku očekivanog perioda trajanja pretplatničkih odnosa. Iznos naknade za aktivaciju iznad iznosa odobrenog popusta razgraničava se na očekivani period trajanja pretplatničkog odnosa.

Računovodstveni tretman aktivacije prati računovostveni tretman prihoda od aktivacije. Troškovi se razgraničavaju u meri u kojoj su razgraničeni i prihodi od aktivacije (preostali iznos troškova priznaje se u bilansu uspeha u periodu u kome je nastao). U slučaju kada je računovodstveni pristup puno priznavanje prihoda od aktivacije u periodu u kome su nastali, ukupan iznos sa tim u vezi nastalih troškova priznaje se u bilansu uspeha u istom periodu.

Ostali prihodi i rashodi

Troškovi održavanja, popravki i zamene evidentiraju se u bilansu uspeha u trenutku kada nastanu. Troškovi rekonstrukcije i unapređenja, koji menjaju kapacitet ili svrhu stalnih sredstava, dodaju se na vrednost stalnih sredstava.

Ostali prihodi i rashodi priznaju se po principu razgraničenja.

PRIHODI OD PRODAJE[31]

U hiljadama RSD	**2013**	**2012**
Prihodi od prodaje	1.355.820	1.208.034
Prihodi od pružanja usluga post-paid korisnicima		
Odlazni domaći i međunarodni pozivi	5.317.947	5.894.638
Mesečna pretplata	13.142.343	10.888.498
Prihodi od SMS, MMS, GPRS usluga	2.538.840	3.010.893
Ostali prihodi post-paid prihodi	1.051.158	883.733
Ukupno prihodi od pružanja usluga post-paid korisnicima	**22.050.287**	**20.677.762**

Prihodi od prodaje u 2013. godine bili su 22.050.287 dinara, a 2012. godine 20.677.762 dinara.

[31] http://www.apr.gov.rs/

Prihodi od pružanja usluge post-paid korisnicima	2013	2012
Odlazeći domaći i međunarodni pozivi	3.339.488	3.982.202
Prihodi od SMS, MMS i GPRS usluga	1.663.698	2.013.870
Ostali pre-paid prihodi	2.372.977	2.244.590
Ukupno prihodi od pružanja usluga pre-paid korisnicima	**7.376.163**	**8.240.590**

Prihodi od pružanja usluga post-paid korisnicima u 2013. godine su bili 7.376.163 dinara, a u 2012. godini 8.240.590 dinara. Na osnovu prikazane tabele vidimo da su prihodi od pružanja usluga post-paid korisnicima manji u 2013. godini.

	2013	2012
Prihodi po osnovu interkonekcije sa ostalim operaterima	8.345.907	7.619.895
Prihodi po osnovu interakcije sa povezanim stranama (Napomena 28)	1.504.745	1.827.777
prihodi od nacionalnog roaming-a	194.147	245.942
Prihodi od roaminga-a sa ostalim operaterima	649.354	986.864
Prihodi od roaminga-a sa povezanim stranama (Napomena 28)	409.157	317.677
Prihodi od ostalih usluga	364.502	24.663
Prihodi od ostalih usluga povezanih strana (Napomena 28)	129.878	28.032
Ukupno	**42.379.958**	**41.177.309**

Ostvareni prihodi u 2013. godini su bili 42.379.958 dinara, a u 2012. godini 41.177.309 dinara.

FINANSIJSKI PRIHODI[32]

	2013	2012
	U hiljadama RSD	
Pozitivne kursne razlike	223.671	364.982
Prihodi od kamata	215.506	137.179
Ostali finansijski prihodi	278.605	249.166
Ukupno finansijski prihodi	**717.781**	**751.327**

Ostvareni finansijski prihodi u 2013. godini su 717.781 dinara, a u 2012. godini 751.327 dinara. Primećujemo da su finansijski prihodi manji u 2013. godini u odnosu na 2012. godini.

[32] http://www.apr.gov.rs/

OSTALI PRIHODI

	2013	2012
	U hiljadama RSD	
Prihodi od ranije ispravljenih potraživanja (Napomena 28)	451.721	431.072
Ukidanje rezervisanja (Napomena 20)	-	2.038
Ostali prihodi	177.482	143.210
Ukupno ostali prihodi	**629.203**	**576.320**

Ostvareni ostali prihodi u 2013. godini su 629.203 dinara, a u 2012. godini 576.320 dinara.

Vip mobile

Osnovne informacije

Privredno društvo posluje pod nazivom „Vip mobile“ društvo sa ograničenom odgovornošću Beograd, ulica Omladinskih brigada 21.

Skraćeni naziv firme je „Vip mobile“ d.o.o. Beograd.

Privredno društvo „Vip mobile“ d.o.o., Beograd (u daljem tekstu „Društvo“) osnovano je 2006. godine pod nazivom „TOPNET“ d.o.o. Beograd, Miročka 1.

Privredno društvo je promenilo sedište 2007. godine i sada posluje na adresi Omladinskih brigada 21. Osnivači su: MOBILKOM CEE BETELIGUNSVERWALTUNGS GMBH, Obere Donastrasse 29, 1020 Beč, upisano u Trgovinskom sudu pod brojem 280783t sa 100% udela.[33]

Osnovna delatnost Preduzeća su kablovske telekomunikacije. Licence za obavljivanje delatnosti je dobilo privredno društvo MOBILKOM Austrija koja je osnivač MOBILKOM CEE koje je osnivač Vip mobile d.o.o. i koje je istu prenelo na Vip mobile d.o.o. Licenca se odnosi na izgradnju, održavanje i korišćenje javne komunukacije javne telekomunikacione mreže u periodu važenja od 10 godina, sa mogućnošću produženja za dodatnih 10 godina. Naknada koja je plaćena za sticanje prava licence iznosila je 320 miliona i jedan euro. Licenca je stavljena u upotrebu u junu 2007. godine.

Na dan 31.12.2013. godine, u Društvu je bilo zaposleno 990 radnika, a na dan 31.12.2012. godine 961 radnika.[34]

Prema kriterijumu za razvrstavanje iz Zakona o računovodstvu i reviziji („Službeni Glasnik RS“ br. 46/2006, 111/2009) Društvo je razvrstano u veliko pravno lice.

Računovodstvene politike date u nastavku Društvo konzistentno primenjuje u svim periodima prezentiranim u ovim finansijskim izveštajima.

Prihodi

Prihodi od prodaje i pružanje usluga

Prihodi od prodaje proizvoda i robe se priznaju u momentu kada se značajni rizici i koristi koji proizilaze iz vlasništva nad proizvodima i robom prenesu na kupca. Prihodi od prodaje proizvoda i robe su iskazani po fakturnoj vrednosti za odobrene popuste i porez na datu vrednost.

Prihodi od pružanja usluga se priznaju u obračunskom periodu u kome je usluga pružena i iskazuju se po fakturnoj vrednosti umanjenoj za odobrene popuste i porez na dodatu vrednost.

[33] http://www.apr.gov.rs/
[34] http://www.apr.gov.rs/

Finansijski prihodi

Finansijski prihodi obuhvataju prihode od kamata, kursnih razlika, dividendi i ostali finansijski prihodi, ostvareni iz odnosa sa matičnim, zavisnim i ostalim povezanim pravnim licima.

Prihodi se od kamata, u skladu sa načelom uzročnosti, priznaju u bilansu uspeha perioda na koji se odnose.

Ostali prihodi

U okviru ostalih prihoda iskazani su dobici po osnovu prodaje nekretnina, postrojenja i opreme (osnovnih sredstava) i nematerijalnih ulaganja, dobici od prodaje materijala, naplaćena otpisana poraživanja, viškovi, prihodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika, prihodi od smanjenja obaveza, prihodi od ukidanja dugoročnih rezervisanja, prihodi od usklađivnja vrednosti imovine, pozitivni efekti promene poštene (fer) vrednosti nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i zaliha do visine prethodno iskazanih rashoda za ta sredstva po osnovu vrednosnog usklađivanja ispravki vrednosti po osnovu vrednosnog usklađivanja u skladu sa računovodstvenom politikom Društva.

PRIHODI OD PRODAJE I OSTALI POSLOVNI PRIHODI[35]

U hiljadama RSD	2013	2012
Prihodi od prodaje robe, proizvoda i usluga na domaćem tržištu	19.573.359	17.835.416
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga na inostranom tržištu	1.206.715	1.124.639
Prihodi od prodaje matičnim i zavisnim pravnim licima	989.231	1.230.708
Obračunati prihodi budućeg perioda	41.920	157.534
Ostali poslovni prihodi	804.903	665.632
Ukupno	**22.616.128**	**21.013.929**

Ostvareni prihodi od prodaje i ostali poslovni prihodi u 2013. godini su iznosili 22.616.128 dinara, a u 2012. godini 21.013.929 dinara.

FINANSIJSKI PRIHODI[36]

U hiljadama RSD	2013	2012
Finansijski prihodi		
Prihodi od kamata	28.087	39.663
Pozitivne kursne razlike	68.585	223.906
Ostali finansijski prihodi	93.178	59.904
Ukupno	**189.850**	**323.473**

Finansijski prihodi u 2013. godini su bili 198.850 dinara, a u 2013. godini 323.473 dinara.

[35] http://www.apr.gov.rs/
[36] http://www.apr.gov.rs/

OSTALI PRIHODI

U hiljadama RSD	**2013**	**2012**
Ostali prihodi	241.097	180.866
Ukupno	**241.097**	**180.866**

Ostali prihodi u 2013. godini su iznosili 241.097 dinara, a 2012. godini su iznosili 180.866 dinara.

Ostali prihodi uključuju prihode po osnovu naplate penala, naknadne šteta, prihode po osnovu naplaćenih predhodno otpisanih potražvanja, kao i dobitke od prodaje osnovnih sredstava.

Upoređivanje ostvarenih rezultata kompanija „Telenor“ i „Vip“

Prihodi od prodaje kompanije „Telenor“ u 2013. godini bili su 22.050.2778 dinara, a u kompaniji „Vip“ 21.769.305 dinara.

Prihodi od pružanja usluga post-paid korisnicima u 2013. godini u kompaniji „Telenor“ bili su 7.376.163 dinara, a u 2012. godini 8.240.590 dinara. Podaci o prihodima od pružanja usluga post-paid korisnicima nisu prikazani u preduzeću „Vip“.

Finansijski prihodi u kompaniji „Telenor“ u 2013. godini bili su 717.781 dinara, a u kompaniji „Vip“ 189.850 dinara. U 2012. godini ostvareni finansijski prihodi su bili 751.327 dinara i 312.473 dinara.

Ostali prihodi u kompaniji „Telenor“ u 2013. godini bili su 629.203 dinara, a u kompaniji „Vip“ 241.097 dinara. U 2012. godini ostvareni ostali prihodi bili su 576.320 dinara i 180.866 dinara.

Ostali poslovni prihodi su prikazani samo u kompaniji „Vip“ i bili su u 2013. godini 804.903 dinara i u 2012. godini 665.632 dinara.

Profitabilnost preduzeća “Telenor” i “VIP”

Analizu profitabilnosti poslovanja preduzeća opravdano se svrstava u najvažnije delove finansijske analize. Pokazatelj profitabilnosti su odnosi koji povezuju profit sa prihodima iz prodaje i investicijama, a ukupno posmatrani pokazuju efikasnost poslovanja preduzeća.

Poslovni dobitak kao razlika poslovnih prihoda i rashoda predstavlja prirast koji je ostvaren na angažovana poslovna sredstva koja su korišćena za obavljanje delatnosti.

Nepobitna povezanost bilansa stanja i bilansa uspeha omogućila je da se svaki prihod predstavlja kao povećanje aktive ili smanjenje pasive, dok se rashodi tumače kao smanjenja aktive ili smanjenje pasive. Pošto je profitabilnost glavni pokretač svih investitora, napravljeno je vise načina iskazivanja iste kako bi pokazatelji bili što jasniji i pregledniji.

Neto poslovna margina

Neto poslovna margina je učešće neto rezultata u poslovnim prihodima kompanije. Drugi naziv za ovaj pokazatelj su neto marža i profitna marža.

Kalkulacija neto margine se izračunava: (AOP 229 Neto dobitak (223 – 224 – 225 – 226 + 227 – 228) ili AOP 230 Neto gubitak (224 – 223 + 225 + 226 – 227 + 228)) / AOP 201 Poslovni prihodi (202 + 203 + 204 – 205 + 206).

Preduzeće „Telenor“ u 2013. godini imalo je neto poslovnu marginu od 26,22% i 2012. godini 25,69%.

Preduzeće „VIP“ je ostvarilo neto poslovnu marginu u 2013. godini u iznosu od 4,65%, a u 2012. godini 41,30%.

Bruto poslovna margina

Bruto marža (engl. gross margin), jedan od finansijskih pokazatelja poslovanja, govori o tome koliko se bruto dobiti ostvaruju na jednu jedinicu poslovnih prihoda.

Bruto marža se naziva još i bruto poslovna margina i poslovna marža.

Kalkulacija margine: (AOP 213 Poslovni dobitak (201 – 207) ili AOP 214 Poslovni gubitak (207- 201) / Poslovni prihodi (202 + 203 + 204 + 205 + 206).

Preduzeće “Telenor” ima bruto poslovnu marginu od 30,82% u 2013. godini, a u 2012. godini 30,57%.

Preduzeće “VIP” ima bruto poslovnu marginu od 1,41% u 2013. godini, a u 2012. godini 0%.

Stopa prinosa na kapital

Stopa prinosa na kapital je poznata pod nazivom ROE. Ovaj racio stavlja u odnos vrednost neto rezultata i sopstvenog kapitala (total equity), čime se utvrđuje stopa rasta vlasničkog kapitala. Isti odnos se može utvrditi i množenjem stope neto dobitka i koeficijenta obrta sopstvenih sredstava (DuPoint sistem analize).

ROE se izračunava: AOP 229 Neto dobitak (223 – 224 – 225 – 226 + 227 – 228) / AOP 101 A. Kapital (101 + 103 + 104 + 105 + 106 – 107 + 108 – 109 – 110).

ROE za preudzeće “Telenor” u 2013. godini bio 33,82% i 2012. godini 35,27%.

ROE za preduzeće “VIP” je u 2013. godini i u 2012. godini bio 0%.

Stopa prinosa na imovinu

Stopa prinosa na imovinu koja je poznata i pod nazivom ROA predstavlja merenje udela poslovnog rezultata u poslovnoj imovini (total assets). Uprošćeno ovaj koeficijent pokazuje koliko dinara neto dobitaka je ostvarila kompanije na svakih 100 dinara angažovanih ukupnih sredstava.

Kalkulacija stope prinosa na poslovnu imovinu: (AOP 213 Poslovni dobitak (201 – 207) ili AOP 214 Poslovni gubitak (207 – 201) / AOP 22 Poslovna imovina (001 + 012 + 021).

ROA za kompaniju “Telenor” u 2013. godini bio je 31,21%, a u 2012. godini 29,08%.

ROA za kompaniju „VIP“ u 2013. godini bio je 0%, a u 2012. godini 2,38%.

Nestle

Osnivanje i delatnost

Društvo Centro-Spice d.o.o., upisano je u registar Agencije za privredne registre 11. maja 2011. godine, Rešenjem broj BD 59085/2011, a na osnovu Odluke o osnivanju donete od strane Skupštine Centroproizvod a.d., Beograd, kao jedinog osnivača.

Dana 29.03.2013. godine Rešenjem Agencije za privredne registre broj BD 32565/2013 je izvršena promena naziva i upisan je novi naziv Nestle Adriatic S d.o.o.

Dana 14.05.2013. godine je potpisan Ugovor o pripajanju sa pratećim prilozima (u daljem tekstu: Ugovor), Ov. I Br. 86492/2013 između privrenog društva NESTLE ADRIATIC S DOO; Beograd – Surčin, Železnička 131, matični broj 20736704, i privrednog društva NESTLE ADRIATIC FOODS DOO, Beograd, Militina Milankovića 11A, matični broj: 2001244, na osnovu kojeg je sprovedena statusna promena pripajanja privrednog društva NESTLE ADRIATIC FOODS DOO, matični broj: 20012447 društvu NESTLE ADRIATIC S DOO, matični broj: 20736704.

Društvo posluje na adresi Železnička 131, Surčin, Beograd, sa dodeljenim matičnim brojem: 2073674, PIB-om: 107073029 i šifrom delatnosti:1089 - proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda.

Odlukom o povećanju kapitala donetoj od strane osnivača Društva 07. novembra 2011. godine izvršeno je povećenje kapitala unosom nenovčanog uloga u: nekretninama, postrojenjima i opremi i licencama u ukupnom iznosu 1.174.013.013,92 dinara, odnosno na dan unosa preračunato po srednjem kursu EUR-a 11.475.113,30 eru-a.

Centro – Spice je 01. decembra izvršilo preuzimanje 351 zaposlenog iz Centroproizvod a.d., Beograd. Na dan izveštavanja 31. decembar 2013. godine Društvo ima 662 zaposlena (2012: 332 zaposlena).[37]

Osnova za sastavljanje i prikazivanje finansijskih izveštaja

Izjava o usklađenost

Društvo vodi evidenciju i sastavlja finansijske izveštaje u skladu sa važećim Zakonom o računovodstvu (Službeni glasnik RS 62/2013) i ostalom primenljivom zakonskom regulativom u Republici Srbiji.

U skladu sa Zakonom o računovodstvu pravna lica i preduzetnici u Republici Srbiji sastavljaju i prezentuju finansijske izveštaje u skladu sa zakonskom, profesionalnom i internom regulativom, pri cemu se pod profesionalnom regulativom podrazumevaju primenljivi Okvir za pripremanje i prikazivanje finansijskih izveštaja („Okvir“), Međunarodni računovodstveni standardi („MRS“), Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja („MSFI“) i tumačenja koja su sastavni deo standarda, odnosno tekst MRS i MSFI, koji je u

[37] http://www.apr.gov.rs/

primeni, ne uključuje osnove za zaključivanje, ilustrujuće primene, smernice, komentare, suprotna mišljenja, razrađene primere i drugi dopunski materijal.

Izmene postojećih MSFI i prevod novih MSFI, kao i tumačenja koja su sastavni deo standarda izdatih od strane Odbora za međunarodne računovodstvene standarde i Komiteta za tumačenje MSFI do 1. januara 2009. godine, su zvanično usvojeni nakon odluke ministra finansija br. 401-00-1380/2010-16 i objavljeni su u Službenom glasniku RS 77/2010. Izmenjeni ili izdati MSFI i tumačenja standarda, nakon ovog datuma, nisu prevedeni i objavljeni, pa stoga nisu bili primenjeni prilikom sastavljanja priloženih finansijskih izveštaja.

Priloženi finansijskih izveštaji su sastavljeni u formatu propisnom Pravilnikom o sadržini i formi obrazaca finansijskih izveštaja za privredna društva, zadruge, druga pravna lica i preduzetnike (Službeni glasnik RS 114/2006, 5/2007, 119/2008, 101/2012 i 118/2012), koji propisuje primenu seta finansijskih izveštaja, čija forma i sadržina nisu usaglašeni sa onim predviđenim u revidiranom MRS 1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja, čija je primena obavezna za obračunske periode koji počinju na dan 1. januara 2009. godine.

Ovo finansijski izveštaji su odobreni od strane Direktora društva dana 28.02.2014. godine.

Računovodstvene politike date u nastavku Društvo konzistentno primenjuje u svim periodima prezentiranim u ovim finansijskim izveštajima.

Prihodi

Prihodi od prodaje i pružanja usluga

Prihodi od prodaje proizvoda i robe se priznaju u momentu kada se značajni rizici i koristi koje proizilaze iz vlasništva nad proizvodima i robom prenesu na kupca. Prihodi od prodaje proizvoda i robe su iskazani po fakturnoj vrednosti umanjenoj za odobrene popuste i porez na dodatu vrednost.

Prihodi od pružanja usluga se priznaju u obračunskom periodu u kome je usluga pružena i iskazana po fakturnoj vrednosti umanjenoj za odobrene popuste i porez na dodatu vrednost.

Prihodi od aktiviranja učinaka

U okviru prihoda od aktiviranja učinaka i robe, iskazuju se prihodi po osnovu upotrebe robe, proizvoda i usluga za nematerijalna ulaganja, za osnovna sredstva, za materijal i za sopstveni transport nabavke materijala i robe.

Finansijski prihodi

Finansijski prihodi obuhvataju prihode od kamata, kursnih razlika, dividendi i ostali finansijski prihodi, ostvareni iz odnosa sa matičnim, zavisnim i ostalim povezanim pravnim licima.

Prihodi od kamata se, u skladu sa načelom uzročnosti, priznaju u bilansu uspeha perioda na koji se odnose.

Ostali prihodi

U okviru ostalih prihoda iskazani su dobici po osnovu prodaje nekretnina, postrojenja i opreme (osnovnih sredstava) i nematerijalnih ulaganja, dobici po osnovu prodaje dugoročnih hartija od vrednosti i učešća u kapitalu, dobici od prodaje materijala, naplaćena otpisana potraživanja, viškovi, prihodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika, prihodi od smanjenja obaveza, prihodi od ukidanja dugoročnih rezervisanja, prihodi od usklađivanja vrednosti imovine, pozitivni efekti promene poštene (fer) vrednosti nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja, opreme i zaliha od visine prethodno iskazanih rashoda za ta sredstva po osnovu vrednosnog usklađivanja i ukidanja ispravki vrednosti po osnovu usklađivanja i ukidanja ispravki vrednosti po osnovu vrednosnog usklađivanja u skladu sa računovodstvenom politikom Društva.

POSLOVNI PRIHODI[38]

U hiljadama RSD	2013	2012
Prihodi od prodaje		
Prihodi od prodaje robe i proizvoda povezanim pravnim licima	1.585.123	-
Prihodi od prodaje robe i proizvoda na domaćem tržištu	3.639.331	2.142.475
Prihodi od prodaje robe i proizvoda na inostranom tržištu	232.743	-
Prihodi od pružanja usluga pravnim licima	41.398	-
Prihodi od pružanja usluga na domaćem tržištu	243	**-**
Ukupno	**5.498.838**	**2.142.475**
Promena vrednosti zaliha učinaka		
Neto povećanje/(smanjenje) vrednosti zaliha učinaka	415.268	-139.182

Ukupno ostvareni prihodi u 2013. godini su bili 5.498.838 dinara, 2012. godini 2.142.475 dinara.

OSTALI POSLOVNI PRIHODI

	2013	2012
Prihodi od zakupnina	1.529	4.952
Prihodi iz poslovanja po drugim osnovama sa povezanim pravnim licima	174.093	186.366
Ukupno	**175.622**	**191.318**
Ukupno	**6.089.728**	**2.194.611**

Ostali poslovni prihodi su iznosili u 2013. godini 6.089.728 dinara, a u 2012. godini 2.194.611 dinara.

[38] http://www.apr.gov.rs/

FINANSIJSKI PRIHODI

U hiljadama RSD	**2013**	**2012**
Finansijski prihodi		
Prihodi od kamata	1.353	108
Pozitivne kursne razlike	23.210	19.865
Prihodi po osnovu efekata valutne klauzule	275	0
Ostali finansijski prihodi	-	2.054
Ukupno	**24.837**	**22.027**

Finansijski prihodi u 2013. godini su bili 24.837.000 dinara, a u 2012. godini 22.027.000 dinara.

OSTALI PRIHODI[39]

U hiljadama RSD	2013	2012
Ostali prihodi		
Dobici od prodaje opreme	10.025	-
Dobici od prodaje materijala	1.194	5.192
Viškovi	1.101	2.194
Naplaćena otpisana potraživanja	5.320	-
Prihodi od smanjenja obaveza	670	1.477
Prihodi od ukupnih dugoročnih rezervisanja	-	40
Ostali nepomenuti prihodi	32.503	922
Ukupno	**50.813**	**9.825**

Ostali prihodi u 2013. godini bili su 50.813.000 dinara, a u 2012. godini 9.825.000 dinara.

[39] http://www.apr.gov.rs/

FRIKOM

Opšte informacije

Frikom d.o.o. Beograd (u daljem tekstu Društvo) je osnovano 1976. godine. Društvo je organizovano kao društvo sa ograničenom odgovornošću i registrovano kod Agencije za privredne registre rešenjem br. BD 958857/2013 od 05.09.2013. godine.

Do tada je Društvo bilo organizovano kao otvoreno akcionarsko društvo i registrovano je kod Agencije za privredne registre rešenjem br. BD 206756/20006. Odlukom Skupštine Društva od 05.08.2013. godine o izmeni Osnivačkog akta i primeni pravne forme Društvo je iz akcionarskog društva prešlo u društvo sa ograničenom odgovornošću.[40]

Osnovna delatnost Društva je proizvodnja sladoleda i drugih smrztnutih proizvoda.

Sedište Društva je u Beogradu, ulica Zrenjaninski put b.b.

Matični broj Društva je 070442728, a poreski indentifikacioni broj 100003092.

Fnansijski izveštaji za poslovnu 2013. godinu odobreni su od strane rukovodstva Društva na dan 05.02.2014. godine.

Osnove za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izveštaja

Računovodstveni metod

Finansijski izveštaji su sastavljeni po metodu prvobitne nabavne vrednosti, osim ukoliko MSFI ne zahtevaju drugačiji osnov vrednovanja na način opisan u značajnim računovodstvenim politikama.

Pregled značajnih računovodstvenih politika

Prihodi i rashodi

Prihodi od prodaje robe, proizvoda i izvršenih usluga priznaju se u bilansu uspeha pod uslovom da su svi rizici i koristi prešli na kupca. Prihodi se iskazuju po fakturnoj vrednosti, umanjenoj za odobrene popuste i porez na dodatu vrednost.

[40] http://www.apr.gov.rs/

PRIHODI OD PRODAJE

U hiljadama RSD	2013	2012
Prihodi od prodaje robe:		
povezana pravna lica	204.055	210.023
u zemlji	1.455.321	1.166.193
u inostranstvu	7.275	4.193
Prihodi od prodaje proizvoda		
povezana pravna lica	1.502.339	1.394.319
u zemlji	6.582.105	6.802.214
inostranstvu	107.394	17.103
Prihodi od usluga		
povezana pravna lica	26.613	45.668
u zemlji	18.812	29.378
u inostranstvu	55	395
Ukupno	**9.940.770**	**9.669.486**

Prihodi od prodaje u 2013 godini su bili 9.940.770, a u 2012. godini 9.669.486 dinara.

OSTALI POSLOVNI PRIHODI

	2013	**2012**
Prihodi od zakupa:		
Povezana pravna lica	16.026	4.302
Ostali	5.360	1.854
Ostali poslovnii rashodi	3.737	6.118
Ukupno	**25.123**	**12.274**

Ostali poslovni prihodi u 2013. godini iznosili su 25.123 dinara, a 2012. godini 12.274 dinara.

FINANSIJSKI PRIHODI

	2013	2012
Pozitivne kursne razlike	96.408	321.633
Prihodi od kamata	131.470	190.889
Prihodi po osnovu efektivne valutne klauzule	313	1.069
Ukupno	**228.191**	**513.591**

Finansijski prihodi u 2013. godini bili su 228.191 dinara, a u 2012. godini 513.591 dinara.

OSTALI PRIHODI

U hiljadama RSD	2013	2012
Dobici od prodaje		
prodaja materijala	451	1.002
nekretnina, postrojenja i opreme	6.670	342
učešća i dugoročnih hartija od vrednosti	-	980
Prihodi od naplate šteta	14.968	17.551
Prihodi od naknadnih popusta	12.350	18.407
Prihodi od smanjenja obaveza	800	-
Naplaćena otpisana potraživanja	391	550
Ostali prihodi	9.086	5.460
Ukupno	**46.508**	**45.240**

Ostali prihodi u 2013. godini iznosili su 46.508 dinara, a u 2012 godini 45.240 dinara.

Upoređivanje ostvarenih rezultata kompanija „Nestle“ i „Frikom“

Poslovni prihodi

Poslovni prihodi su prihodi koji nastaju iz poslovanja preduzeća u sledećim oblicima:

- Prihodi od realizacije robe, proizvoda i usluga - nastaju prodajom tj. fakturisanjem za prodate proizvode, robu i usluge.
- Prihodi od aktiviranja učinaka i robe za sopstvene potrebe – nastaje kada preduzeće upotrebljava svoje sopstvene proizvode, robu i usluge za potrebe u reprodukcionom ciklusu.
- Povećanje/smanjenje vrednosti zaliha nedovršene proizvodnje i gotovih proizvoda
- Prihodi od premija, subvencija, dotacija, donacija od državnih organa.
- Drugi poslovni prihodi

Kompanija „Nestle“ u 2013. godini je ostvarila poslovne prihode u iznosu od 5.498.838 dinara, a podaci kompanije „Frikom“ nisu dostupni.

Ostvareni polovni prihodi u 2012. godini u kompanijji „Nestle“ bil su 2.142.475 dinara, a podaci kompanije „Frikom“ nisu dostupni.

Prihodi od prodaje

Prihodi od prodaje za kompaniju „Nestle“ nisu dostupni.

Prihodi od prodaje ostvareni u 2013. godini u kompaniji „Frikom“ bili su 9.940.770 dinara, a u 2012. godini 9.669.486 dinara.

Finansijski prihodi

Upravljanje finansijskim sredstvima preduzeća dovodi do nastanka finansijkih prihoda kada preduzeće svoja slobodna novčana sredstva plasira u druga preduzeća ili finansijske institucije. To su: finansijski prihodi iz odnosa sa povezanim pravnim licima, prihodi od kamata, pozitivne kursne razlike, dividende.

Kompanija „Nestle“ u 2013. godini je ostvarila finansijske prihode u iznosu od 24.837 dinara, a kompanija „Frikom“ je bila uspešnija i ostvarila je 228.191 dinara.

Ostvareni finansijski prihodi u 2012. godini u kompaniji „Nestle“ bil su 22.027 dinara, a u kompaniji „Frikom“ 513.591 dinara koja je i u 2012. godini bila uspešnija.

Ostali prihodi

Ostali prihodi nastaju kao posledica prodaje imovine preduzeća (osnovnih sredstava, zaliha, hartija od vrednosti) po ceni koja je viša od nabavne odnosno nominalne vrednosti, dobija po osnovu otpisa potraživanja.

Kompanija „Nestle“ u 2013. godini je ostvarila ostale prihode u iznosu od 50.813 dinara, a kompanija „Frikom“ je bila uspešnija i ostvarila je 46.508 dinara.

Ostvareni ostali prihodi u 2012. godini u kompaniji „Nestle“ bil su 9.825 dinara, a u kompaniji „Frikom“ 45.204 dinara koja je i u 2012. godini bila uspešnija.

Ostali poslovni prihodi

U 2013. godini ostvarni ostali poslovni prihod u kompaniji „Nestele“ iznosio je 175.622 dinara, a u kompaniji „Frikom“ znatno manji 25.123 dinara.

U 2012. godini ostvareni ostali poslovni prihod u kompaniji „Nestle“ bio je 191.318 dinara, a u kompaniji „Frikom“ znatno manji 12.274 dinara.

Ostali poslovni prihodi u kompaniji „Frikom“ nisu prikazane u napomenama iz 2013. godine i 2012. godine.

Profitabilnost preduzeća “Nestle” i “Frikom”

Analizu profitabilnosti poslovanja preduzeća opravdano se svrstava u najvažnije delove finansijske analize. Pokazatelj profitabilnosti su odnosi koji povezuju profit sa prihodima iz prodaje i investicijama, a ukupno posmatrani pokazuju efikasnost poslovanja preduzeća.

Poslovni dobitak kao razlika poslovnih prihoda i rashoda predstavlja prirast koji je ostvaren na angažovana poslovna sredstva koja su korišćena za obavljanje delatnosti.

Nepobitna povezanost bilansa stanja i bilansa uspeha omogućila je da se svaki prihod predstavlja kao povećanje aktive ili smanjenje pasive, dok se rashodi tumače kao smanjenja aktive ili smanjenje pasive. Pošto je profitabilnost glavni pokretač svih investitora, napravljeno je vise načina iskazivanja iste kako bi pokazatelji bili što jasniji i pregledniji.

Neto poslovna margina

Neto poslovna margina je učešće neto rezultata u poslovnim prihodima kompanije. Drugi naziv za ovaj pokazatelj su neto marža i profitna marža.

Kalkulacija neto margine se izračunava: (AOP 229 Neto dobitak (223 – 224 – 225 – 226 + 227 – 228) ili AOP 230 Neto gubitak (224 – 223 + 225 + 226 – 227 + 228)) / AOP 201 Poslovni prihodi (202 + 203 + 204 – 205 + 206).

Preduzeće „Nestle“ u 2013. godini imalo je neto poslovnu marginu od 13,12% i 2012. godini 5,41%.

Preduzeće „Frikom“ je ostvarilo neto poslovnu marginu u 2013. godini u iznosu od6,65 %, a u 2012. godini 4,78%.

Bruto poslovna margina

Bruto marža (engl. gross margin), jedan od finansijskih pokazatelja poslovanja, govori o tome koliko se bruto dobiti ostvaruju na jednu jedinicu poslovnih prihoda.

Bruto marža se naziva još i bruto poslovna margina i poslovna marža.

Kalkulacija margine: (AOP 213 Poslovni dobitak (201 – 207) ili AOP 214 Poslovni gubitak (207- 201) / Poslovni prihodi (202 + 203 + 204 + 205 + 206).

Preduzeće “Nestle” ima bruto poslovnu marginu od 1,47% u 2013. godini. U 2013. godini ostvareni poslovni dobitak je bio 89.697 dinara, a u 2012. godini 2,64% jer je ostvareni poslovni gubitak bio 57.965 dinara.

Preduzeće “Frikom” ima bruto poslovnu marginu od 11,25% u 2013. godini, a u 2012. godini 13,28%.

Stopa prinosa na kapital

Stopa prinosa na kapital je poznata pod nazivom ROE. Ovaj racio stavlja u odnos vrednost neto rezultata i sopstvenog kapitala (total equity), čime se utvrđuje stopa rasta vlasničkog kapitala. Isti odnos se može utvrditi i množenjem stope neto dobitka i koeficijenta obrta sopstvenih sredstava (DuPoint sistem analize).

ROE se izračunava: AOP 229 Neto dobitak (223 – 224 – 225 – 226 + 227 – 228) / AOP 101 A. Kapital (101 + 103 + 104 + 105 + 106 – 107 + 108 – 109 – 110).

ROE za preudzeće “Nestle” je u 2013. godini i 2012. godini bio 0%.

ROE za preduzeće “Frikom” je u 2013. godini10,43% i u 2012. godini bio je 8,37%.

Stopa prinosa na imovinu

Stopa prinosa na imovinu koja je poznata i pod nazivom ROA predstavlja merenje udela poslovnog rezultata u poslovnoj imovini (total assets). Uprošćeno ovaj koeficijent pokazuje koliko dinara neto dobitaka je ostvarila kompanije na svakih 100 dinara angažovanih ukupnih sredstava.

Kalkulacija stope prinosa na poslovnu imovinu: (AOP 213 Poslovni dobitak (201 – 207) ili AOP 214 Poslovni gubitak (207 – 201) / AOP 22 Poslovna imovina (001 + 012 + 021).

ROA za kompaniju “Nestle” u 2013. godini bio je 1,28%, a u 2012. godini 2,61%.

ROA za kompaniju „Frikom“ u 2013. godini bio je 8,54%, a u 2012. godini 12,77%.

Zaključak

Osnovni smisao finansijskih izveštaja je da prikaže ekonomsku suštinu poslovnih događaja, na način na koji su se stvarno odigrali, kao i posledice njihovog nastanka, kako bi se obezbedila stvarna slika imovinskog, finansijskog i prinosnog položaja preduzeća. Neophodno je da računovodstvene informacije poseduju određene glavne karakteristike: razumljivost, relevantnost, pouzdanost i uporedivost, čime se korisnicima finansijskih izveštaja obezbeđuje pouzdana osnova za donošenje poslovnih odluka.

Finansijski izveštaji moraju se sastavljati u skladu sa odredbama Zakona, računovosdtvenim načelima, ali i uz obaveznu primenu Međunarodnih računovodstvenih standarda. Za razliku od Zakona u kome pravila koja su navedena imaju snagu pravne norme, u Međunarodnim računovodstvenim standardima se nalaze pravila koja treba primeniti pri priznavanju, procenjivanju i obavljavanju sličnih poslovnih transakcija, ali koje nemaju uvek obavezujući karakter.

Računovodstvene politike utiču na informacije u finansijskim izveštajima, one su bitne i za spoljne stejkholdere. Na osnovu finansijskih izveštaja eksterni korisnici formiraju određenu predstavu, na kojoj zasnivaju poslovne odluke vezane za to preduzeće. U ovoj grupi stejkholdera veoma su bitini investitori i kreditori. Oni su ključni učesnici na finansijskim tržištima, a tržišta su značajna jer raspoređuju i plasiraju novac pa tako utiču na proizvodnju, dobit iz poslovanja, rezultat i razvoj čitave privrede i ekonomsko blagostanje države. Varljive računovodstvene politike ili procene, mogu dati nerealnu sliku o preduzeću i veoma skupo koštati investitore ili kreditore.

Poznavanje računovodstvenih politika (u okviru MRS/MSFI i domaćih zakona) znači da neko ima osnovna računovodstvena znanja neophodna za tumačenje finansijskih izveštaja i donošenje odluka na osnovu tih izveštaja.

Investitori i kreditori bi trebalo da budu edukovani u ovoj oblasti. Stejkholderima su često potrebne dodatne informacije i saveti od strane stručnjaka. U tom slislu, neophodno je dalje razvijanje stručnih kadrova i institucija koje bi se bavile računovodstvenom i finansijskom, kao i drugim vidovima srodnih analiza. Pored toga postojanje finansijskih institucija glavni je preduslov za razvitak finansijskih tržišta čime bi se unapredila domaća privreda.

Specijalni bilansi se sastavljaju povodom posebnih događaja u životu preduzeća. Oni obezbeđuju informisanje o toku događaja koji je povod sastavljanju bilansa. Sastavljaju se neredovno i predstavljaju osnovu za zadovoljenje posebnih ciljeva.

Pravila koja se moraju poštovati pri sastavljanju napomena su ista kao ona koja se poštuju pri sastavljanju finansijskih izveštaja.

Jedina razlika po kojoj se izdvajaju od ostalih izveštaja je u tome što ne postoji propisana forma za sastavljanje napomena, pa se forma tog izveštaja razlikuje od jednog do drugog preduzeća, jer svako preduzeće kreira napomene za svoje potrebe.

Informacije koje se nalaze u napomenama moraju biti jasne, relevantne, proverljive i blagovremene.

Na osnovu informacija koje smo dobili poređenjem ključnih bilansnih pozicija vidimo da su računovodstvene politike adekvatno primenjene.

Literatura

- Aćimović, S., *Ekonomski rečnik*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd
- Knežević, G., *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum Beograd 2009.
- Kotler, P., Keller, K. L., *Marketing menađzment, 12 izdanje*, Data Statue, Beograd 2006.
- Krstić, J., *Instrumenti finansijskog računovodstvenog izveštavanja*, Ekonomski fakultet, Niš 2002.
- Medojević, M., Petković, Z., *Finansijsko računovodstvo, Beogradska poslovna škola*, Beograd 2007.
- Miljević, Milan I., *Metodologija naučnog rada,* Pale, 2007.
- Petrovic, Z., *Medjunarodni standardi revizije* , Univerzitet Singidunum, Beograd 2011.
- Petrović, Z., *Računovodstvo,* Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
- Petrović, Z., *Računovodstvena regulativa*, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009.
- Petrović, Z., *Upravljačko računovodstvo*, Univerzitet Singidunum, Beograd 2009.
- Petrović, Z., *Finansijsko izveštavanje,*Univerzitet Singidunum, Beograd 2011.
- Perić, A., *Finansijska teorija i politika*, savremena administracija i institut za ekonomska istraživanja, Beograd 1981.
- Ranković, J., *Teorija bilansa*, Ekonomski faklutet u Beogradu, Beograd
- Samarđić, I., Knežević, S., Petrović, Z., Marijanović, Z., *Računovodstvo, Beogradska poslovna škola,* Beograd 2007.

- Savez računovođa i revizora Srbije, Primena Kontnog okvira u skladu sa MRS/MSFI, Beograd, 2006.
- Stanišić M., *Metodolgija revizije,* Univerzitet Singidunum, Beograd 2009.
- Stojanović R., *MRS 8, Računovodstvena politika, Promene računovodstveni procnea i greške, Računovodstvo*, Beograd
- Stoiljković, M., Krstić, J., *Finansijska analiza,* Ekonomski fakultet, Niš 2000.
- Škarić-Jovanović, K., Radovanović, R., *Finansijsko računovodstvo,* Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd 2004.

Izvori sa interneta

http://srr-fbih.org/MSFI_MRS/6_MRS_11.htm

http://v-energy.com/MRS_17.pdf,

http://srr-fbih.org/MSFI_MRS/12_MRS_20.htm

http://www.podaci.com/_z1/8126847/K-mrs21_03v03D3.html

http://srr-fbih.org/MSFI_MRS/18_MRS_28.htm

http://www.podaci.net/_z1/8126847/K-mrs39_03v03D3.html

http://www.apr.gov.rs/